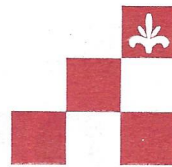

BOBOVAC

LIST VAREŠKIH HRVATA

GODINA II

BROJ 16

VAREŠ

TRAVANJ 1996.

Cijena 4 KUNE

Za inozemstvo 2 DEM

JOŠ JEDNA
OČAJNIČKA PODVALA
**PREKINUTA
SJEDNICA POV-a**

Strana 3.

MEDIJSKE MANIPULACIJE

**PSIHOLOŠKO
SPECIJALNI RAT**

Strana 4.

ŠTO NAKON
DEMOBILIZACIJE

**JASNO I
JASNIJE**

Strana 5.

SARAJEVSKI
POJMOVNIK

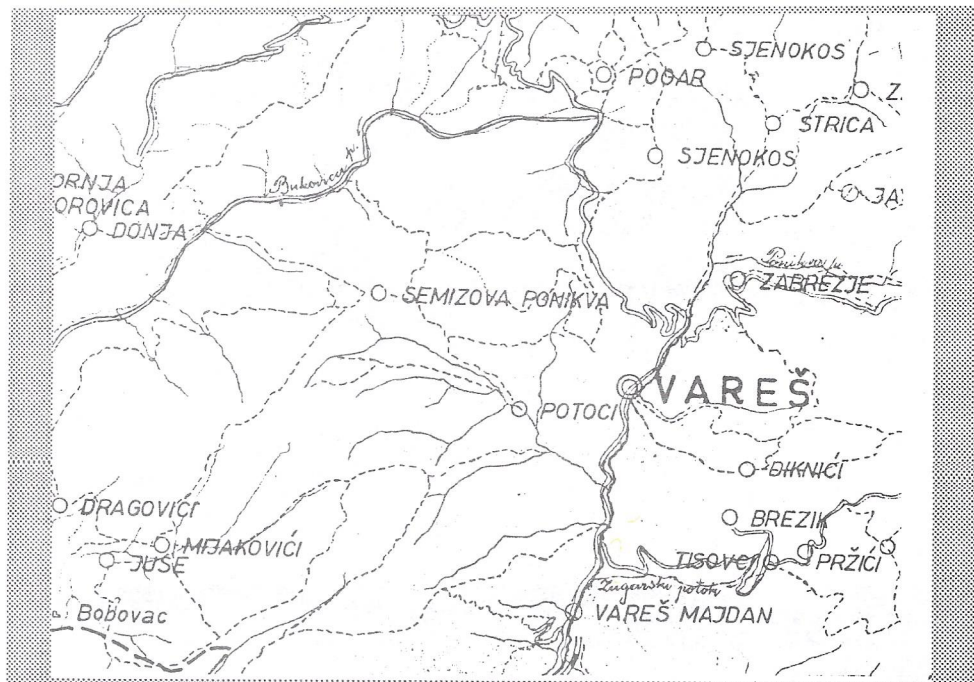
**TKO JE
UPALIO MRAK?**

Strana 10.

NOVA STALNA RUBRIKA

**GOVORIMO
HRVATSKI**

Strana 12.

Ceterum, redibimus in Varevallium!

IZMEĐU DVA BROJA

Svjetsku su političku pozornicu proteklih dana uzbukale ponovne erupcije rata u Liberiji i Libanonu, te obnovljene napetosti između dviju Koreja. Imaju li se u vidu i ostala dobro poznata krizna žarišta, ne čudi što se pozornost svjetskih "vatrogasaca rata" pomalo počela preusmjeravati s našega podneblja na ona aktualnija ili opasnija. Istovremeno je, međutim, sve više razloga za zabrinutost glede provedbe nametnutoga Mirovnog sporazuma budući da se lagano stvara prostor za manipulacije i izbjegavanje obveza koje su na sebe preuzele sve sukobljene strane u BiH. U tom se kontekstu s pravom može konstatirati da sklonost pojedinih lidera za izigravanje svega dogovorenoga sadrži karakteristike neke nove kronične političke bolesti. To svakako jasnije baca svjetlo na činjenicu da većina aneksa Daytonškoga sporazuma ni izbliza nije realizirana, premda je nedvosmisleno poručeno kako ispunjenje svakog pojedinog aneksa uvjetuje provedbu cijeloga projekta.

Protekle su dvije godine od potpisivanja Washingtonskih sporazuma o Federaciji BiH, ali se u njihovoj provedbi malo što realiziralo, naravno izuzme li se prekid međusobnih ratnih djelovanja. Štoviše, politička nesuglasja često izgledaju kao nepremostiva, neprelazna i neprolazna, a čitav niz dopunskih sporazuma o Federaciji, uključujući i posljednji Sarajevski dogovor, nisu dali potreban dodatni zamah. Nesuglasice federalnih partnera došle su do punoga izražaja i na nesretnim brojem 13 numeriranoj sjednici federalnoga parlamenta s koje je javnosti, ipak, trebalo odaslati potpuniju sliku o sutrašnjici.

Određene dvojbe, ali samo na prvi pogled, izazvala je i tzv. politička deklaracija o jedinstvenoj BiH, donesena u režiji SDA i Harisa Silajdžića. Izbjegavanjem parlamenta koji je jedini meritoran za donošenje takvoga dokumenta i podmetanjem svoje navodne ljubavi prema BiH, željelo se sve druge političke snage u BiH diskreditirati i predstaviti kao protivnike jedinstvene države, te po tko zna koji put naglasiti "građansku" opciju kao jedino prihvatljivo. Ne treba posebno podvlačiti da se u svemu tome zapravo krije još jedan pokušaj aktiviranja i nametanja instrumenata vladanja Bošnjaka nad ostalima. A što to uistinu znači Hrvati su već bezbroj puta osjetili, kao, primjerice, i prilikom utemeljenja Sarajeva kao veležupe. Od spomenute je deklaracije znatno veću pometnju izazvala odluka tzv. Predsjedništva BiH da borbama Armije podijeli šarenu lažu u vidu štednih knjižica s iznosima upisanih u njemačkim markama. Ne iznenađuje što vojnici olako nasjedaju na takvu podvalu ali zabrinjava to što se ne oglašava Vlada koja bi morala reagirati s obzirom da ovakav gest "Predsjedništva" nije ništa drugo do krmljenje državne imovine kroz lažnu prodaju poslovnih prostora ili stanova.

Od one globalne, ništa bolja nije ni vareška zbilja. Politički dogovori i razgovori, sijela po-

jedinih "političara", te odluke arbitra i medijatora Federacije konačno su doveli do zasjedanja općinskoga parlamenta, iako je sama sjednica praktično završila i prije no što je započela. Svima mora biti jasno da neprihvatanje usuglašenoga dnevnog reda od strane zahuktalih muslimanskih političkih lidera znači konkretnu antivarešku opredijeljenost i težnju da se političkim odlukama izmijeni demografska slika općine, potkopaju temeljni principi Ustava Federacije BiH, te diskreditiraju pa čak i sotoniziraju svi Hrvati koji djeluju u općinskom parlamentu ili u političkoj stranci s jasnom hrvatskom orijentacijom. Kukavičje jaje podmetnuto Hrvatima Vareša na prvim demokratskim izborima ponovno se nastoji reaktivirati nametanjem "jedine osobe" za općinskoga načelnika. Otvorena prijetnja koju je za skupštinskom govornicom izrekao Rešad Žutić i prema kojoj neće biti dobro ukoliko za načelnika bude izabran Hrvat, u stvari je prvo javno predstavljanje "dobročinitelja" i veliki podstrek političkim predstavnicima Hrvata da ustraju u svojoj odlučnosti. Jer, ukoliko bi Hrvati u općinskome parlamentu pristali na predložene ustupke koji su isključivo političke prirode, barem kada je u pitanju mjesto općinskoga načelnika, kasnije bi to bio model za donošenje svih odluka ili jednostavnije, tijelo u kojem većinu čine Hrvati praktično bi uvijek bilo u političkoj blokadi. Bitno je, međutim, to što općinska skupština ni u kojem slučaju ne može biti u pravnoj blokadi, sviđalo se to komu ili ne!

Svaki, pak, vareški Hrvat sve ono što se oko nas dogodilo i događa, mora shvatiti kao krajnje ozbiljnu opomenu, ukoliko rukovođen svojom savješću misli vlastitom glavom.

IZ NAŠIH ŽUPA

VAREŠ

UMRLI: Zlatko Slugić, Marija Gavran r. Pogarčić, Janja Lekić, Rozalija Kentrić r. Princ i Jelena Kokorović r. Pavlić.

KRŠTENI: Andrej Mutić (Brune i Sandre), Josipa Šobota (Momčila i Božane), Ana-Marija Josipović (Ranka i Marije).

VJENČANI: Toni Božić i Vedrana Mirčić, Krešimir Ružić i Tina Šurkić, Karson Mirčić i Vesna Bogeljić.

**OGLAŠAVAJTE I
ZOVITE NAS...!**

**HRVATSKI RADIO
"BOBOVAC" VAREŠ
NA FREKVENCiji
91,3 MHz FM STEREO.
TELEFON 099/426-156
SYAKOG DANA
OD 12-18 SATI.**

VIJESTI • VIJESTI • VIJESTI • VIJESTI • VIJESTI

PONOVNO U SARAJEVU

Predstavnici Hrvatskog radija "Bobovac" Vareš uredništva lista "Bobovac" i HKD "Napredak" - podružnice Vareš boravili su 29. ožujka u radnome posjetu Sarajevu. Posjetili su Radio Vrhbosnu, uredništvo lista "Stećak", središnjicu HKD "Napredak", ured predsjednika Federacije BiH Krešimira Zubaka i Nadbiskupski ordinarijat, gdje ih je primio i uzoriti kardinal Vinko Puljić.

Izaslanstvo je posebno istaknulo radost posjeta i gostoljubivost domaćina. Dogovorena je suradnja spomenutih listova i radio postaja, a u razgovoru s kardinalom uredništvo lista "Bobovac" je zahvalilo uzoritom na interviewu u 15. broju i uručilo mu brojeve koji su do sada izašli.

ZAVRŠEN STOLNOTENISKI TURNIR

Pod pokroviteljstvom 96. domobranske pukovnije "Bobovac" Vareš u društvenom domu na Pržićima održan je veliki uskršni turnir u stolnom tenisu. Na turniru su pored seniora nastupili i učenici OŠ "Fra Filip Lastrić" Pržići. Bilo je pravo uživanje gledati te male športaše kako majstorski rukuju reketom.

U nedjelju 7. travnja, na blagdan Uskrsa, igrala se završnica. Za prvo mjesto rekete su ukrstili prvaci skupina Josip Malbašić i Dario Vidović. U ogorčenoj borbi stariji je i iskusniji Malbašić uspio svladati znatno mlađeg i pomalo nervoznog Vidovića i tako osvojio prvo mjesto. Za treće su se mjesto borili Mato Jozić i Ivan Gavran. Stekao se dojam da je i ovdje pobijedilo iskustvo i da je Jozić s pola snage svladao mladog Gavrana.

Najmlađi sudionik turnira Ronald Andrijević mnogima je pomorsko račune i od njega se ubuduće puno očekuje. Kod juniora prvo je mjesto osvojio učenik VII. razreda Boris Pejčinović, drugi je bio učenik III razreda Romeo Lukić a treći Ivan Turić iz VIII razreda.

SABOR HVIDRE

U zgradi OŠ "Fra Filip Lastrić" na Pržićima, u subotu 13. travnja, održan je prvi sabor Udruge hrvatskih vojnih invalida Domovinskog rata (HVIDRA) - podružnica Vareš. Tako je od ovoga sabora sjedište Udruge premješteno iz Neuma na područje matične općine. Sjednici je prisustvovao veliki broj članova koji su došli sa svih strana BiH i Hrvatske, gdje privremeno borave. Za predsjednika je izabran Željko Pezer, dopredsjednik je Nenad Grabovac, a tajnik Stanko Barić. Ovo će svakako pridonijeti kvalitetnijem i bržem rješavanju svih pitanja koja muče ratne invalide, a koji su dali nemjerljiv doprinos u borbi za opstojnost hrvatskog naroda.

PREKINUTA SJEDNICA POV-a

Dugo očekivana sjednica Prijelazna općinskog vijeća (POV) u Varešu, zakazana za 16. travnja s početkom u 10 sati, prekinuta je nakon pet sati rada.

Sjednici je predsjedavala Vera Jovanović, ombudsman Federacije BiH, a od ukupno 50 zastupnika bilo je nazočno njih 48 i to 28 Hrvata i 20. Muslimana.

Skupštinu su promatrali i dužnosnici iz reda hrvatskoga naroda: Zdenko Čosić, glavni tajnik HDZ-a BiH, Stjepo Pranjić, dopredsjednik Zastupničkog doma HR HB, Josip Silić, časnik za vezu i Ignjac Dodik, predsjednik Vrhovnog suda HR HB. Indikativna je bila i sama činjenica da od muslimanskih predstavnika sa strane nitko nije došao.

Odmah po otvaranju sjednice, muslimanska je strana bila protiv zastave hrvatskoga naroda, protiv dnevnog reda (koji su prethodno potpisali), te smatrala da 31 zastupnik s važećim mandatom ima isključivo pravo verificiranja mandata kandidatima za zastupnike. Hrvatska strana na ovo nije pristala iz razumljivih razloga, budući da su mješto-viđa Izborna i Mandatno-imunitetska komisija, koje su usaglasile i potpisale obje strane, već bile sastavile listu od 50 zastupnika (29 Hrvata i 21 Musliman). Tu leži i najveći problem što priznaju i muslimanski zastupnici koji ističu da neće ići na glasovanje bez prethodnoga političkog dogovora oko podjele funkcija. Ovo je, međutim, u izravnoj koliziji sa stavom Medijatora Christiana Schillinga koji je bio izričit da se, ukoliko se ne može doći do političkog dogovora, po principima parlamentarne demokracije ide na glasovanje i prostom većinom izaberu općinski načelnik i predsjednik POV-a.

Za sve vrijeme rada, muslimanski su se zastupnici služili niskim udarcima i pokušavali isprovocirati hrvatske odbornike, računajući da će ovi napustiti sjednicu, za što bi se tada optužio HDZ. Izdvajamo i dvije izjave osoba koje su izravno odgovorne za ovakvo stanje:

- Rešad Žutić, samozvani lider SDP-a i osoba koja je poradi vlastite promidžbe i inauguracije spremna osporavati sve sporazume i odluke, kaže da neće biti dobro ako u Varešu načelnik bude Hrvat (vrlo jasna poruka);

- Avdija Kovačević, predsjednik OO SDA Vareš, na traženje hrvatskih zastupnika, koji su većinom prognanici, da im se osigura prenoćište, odgovorio je da od svih nazočnih zastupnika prognanik može biti samo Halid Likić. (?)!

Uvidjevši da muslimanska strana ne želi nastaviti daljnji rad, predsjedavajuća Vera Jovanović je prekinula sjednicu POV-a. Nakon toga je održana konferencija za tisak na kojoj se vidjelo, kao uostalom i prethodno za govornicom, da je došlo do potpune polarizacije na nacionalnoj osnovi, odnosno na klubove zastupnika hrvatskoga i muslimanskog naroda. Hrvatski su zastupnici bili jedinstveni u stavu da općinski načelnik mora biti Hrvat i tom će cilju podrediti sve svoje aktivnosti u narednom periodu. Na kraju su uputili poruku stanovništvu Vareša da ne nasjedaju raznim izmišljotinama i pokušajima onih koji zbog vlastite koristi ponovno nastoje zavladati dva naroda.

OPĆINA VAREŠ
POD EMBARGOM

Zamjenik visokog predstavnika za provedbu mirovnog sporazuma o BiH, Michael Steiner, izvijestio je 18. travnja najviše dužnosnike Federacije BiH da će četiri općine (Bugojno, Vareš, Stolac i

Čapljina), zbog toga što nisu uspostavile prijelazna tijela vlasti, biti uskraćene sve vidove međunarodne novčane pomoći. Zatražio je da iste mjere primijene i federalne vlasti.

Zabrana davanja novčane pomoći, osim dobrotvorne, vrijedit će do uspostave zakonitih tijela vlasti u tim općinama, istaknuo je Steiner i podsjetio kako je uspostava prijelaznih općinskih vijeća obveza i iz Sarajevskog sporazuma o Federaciji BiH.

Od dužnosnika Federacije BiH Steiner je zatražio da ga izvijeste što su poduzeli kako bi navedenim općinama bila uskraćena pomoć od Federacije i Republike BiH.

NOGOMETAŠI OKONČALI
PRIPREME

Poslije visinskih priprema provedenih na terenima pokrivenim snijegom, nogometaši NK "Bobovac" Vareš su krajem ožujka upućeni u Zaostrog na završne pripreme pred nastavak natjecanja u Drugoj regionalnoj ligi središnje Bosne.

Uz članove uprave kluba i trenera Gabrijela Brkića, na put su pošli svi igrači s kojima se računa u novoj sezoni: Davor Rudakijević, Dragan Malbašić, Dražen Malbašić, Mijo Kokor, Karson Mirčić, Saša Mirčić, Antonio Mirčić, Zdeno Franjić, Damir Adašević, Slavko Franjić, Jozo Franjić, August Pešić, Mijo Božić, Ivo Ridić, Zlatko Dodik, Zoran Iđotić, Goran Iđotić, Josip Ilić, Srećko Talić i Oliver Sprečkić.

Svi su bili smješteni u našem odmaralištu u Zaostrogu, a najviše zasluga za kvalitetne pripreme, uz same nogometaše i rukovodstvo kluba, imaju 96. domobranska pukovnja "Bobovac" Vareš, Općinsko vijeće Vareš, TP "Pržići" i Župni ured Vareš. Treninzi su vršeni na stadionu NK "Jadran" iz Ploča, a u Baškoj Vodi je odigrana i utakmica protiv nogometaša NK "Uranija". Pripreme su iskorištene i za posjet splitskom "Hajduku" koji je omogućio naš lvice Mlivičević, novinar "Slobodne Dalmacije". Nogometaši i uprava "Bobovca" i ovim se putem zahvaljuju svima koji su im na bilo koji način pomogli.

Počeo je i proljetni dio prvenstva u kojem su naši nogometaši do sada odigrali dvije utakmice. U Kreševu su poraženi od "Fojnice" rezultatom 4:2 a u Vitezu od "Rijeke" 2:1.

POŠTA DOBILA TELEFON

Iako radi već duže vrijeme, Pošta na Pržićima nije uspijevala riješiti pitanje telefona. Naime, uz redovite usluge prijeme i slanja pošiljki, imala je i jedan mobilni telefon čije je korištenje bilo iznimno skupo. Česti su bili i problemi s vezama, a od Nove godine taj telefon uopće nije radio.

Zaslugom 96. domobranske pukovnije "Bobovac" Vareš i PTT Herceg-Bosne za središnju Bosnu i ovaj je problem uspješno riješen. Dobiven je broj koji je uvezan u PTT sustav Herceg-Bosne i Hrvatske, što je omogućilo jeftiniju i bolju povezanost općine Vareš s ostalim svijetom.

PSIHOLOŠKO - SPECIJALNI RAT

Općepoznato je, specijalni rat protiv Hrvata prisutan je na području općine Vareš u svojim najružnijim oblicima. Zna se tko je kreator, kao i tko su pioniri koji se upinju na provođenju istoga, a u ovom tekstu nešto više o specijalnom ratu može se doznati iz pera psihologa Franje Neimarevića.

- Nijedan suvremeni rat nije započeo oružjem, nego najprije specijalnim i psihološkim ratom.
- Cilj vođenja specijalnog rata jest izmijeniti stavove, vrijednosti i mišljenje napadnute strane u vlastitu korist.
- Najmoćnije sredstvo manipuliranja mišljenjem ljudi jesu mediji.

Rat će, doista prestati dokidanjem medijskoga rata.

Ljudsko biće, za razliku od svih živih vrsta na planetu, sposobno je, zahvaljujući njemu svojstvenim sposobnostima materijalizirati svoje ideje, stavove i interese.

Upravo te sposobnosti omogućavaju čovjeku da vlada i dominira nad ostalim živim vrstama i materijalnim dobrima. Obrađujući kamen, drvo, kovine, čovjek je proizvodio ili materijalizirao svoje nauke i tako usavršavao svoj jezik potreban kao sredstvo u komunikaciji sa sobom, drugim ljudima i skupinama. Proizvode civilizacije čovjek koristi kako bi postigao postavljene ciljeve za osobno dobro ili dobro zajednice. Prilikom realizacije svojih nauma čovjek i zajednica u pravilu moraju rješavati različite probleme i koristiti se znanstvenim dostignućima, svojim sposobnostima, stečenim znanjem i iskustvom. Sve proizvode, baš sve, čovjek može iskoristiti za dobro ili za nanošenje zla drugima.

Tako i najbezazlenija dječja igračka može biti upotrijebljena za najcrnje aktivnosti; od obične povrede do terorističke naprave. Poznavajući psihologiju djeteta nije teško pretpostaviti što bi se dogodilo djeci koja takovu "igračku" pronađu. Isto tako i suvremena sredstva za ratovanje mogu biti od koristi ako im se promijeni namjena. Nuklearna energija iskorištena je za proizvodnju električne energije, ali i za masovno ubijanje ljudi i svih živih bića na planetu.

U ratu se ne biraju sredstva, osobito ne u agresivnom osvajačkom ratu. Nijedan suvremeni rat nije započeo oružanim sukobom suprotstavljenih vojski. Agresori se u pravilu koriste specijalnim ili psihološkim ratom.

Konstruktori specijalnog rata koriste se svim znanstvenim dostignućima suvremene civilizacije iz psihologije ličnosti, socijalne psihologije (osobito znanja o socijalnim stavovima i njihovu mijenja-

nju) kulturne antropologije, sociolingvistike, psiholingvistike, sociologije, političkih znanosti i drugih područja značajnih za postizanje psiholoških učinaka,

Cilj vođenja psihološkog rata jest izmijeniti stavove, vrijednosti i mišljenja pripadnika napadnute strane u svoju korist, prisiliti ih (po mogućnosti neprimjetno) na pokornost i upravljati njihovim ponašanjem.

Oružje šuti - je li rat gotov?

Mediji su najmoćnije sredstvo manipuliranja mišljenjem i ponašanjem pojedinih skupina pa i čitavih naroda, osobito u kriznim situacijama. Mediji su ti koji pripremaju ljude za rat pobuđujući u njima najniže emocije i destrukciju. Događaji u Republici Hrvatskoj te u Bosni i Hercegovini rezultat su dugotrajne indoktrinacije širokih narodnih masa jedne nacije (ili više njih), pri čemu se nakupilo toliko mržnje koju je trebalo usmjeriti na uništavanje čitavog hrvatskog naroda, osobito u Bosni i Hercegovini.

Žalosna je činjenica i spoznaja da psihološki rat konstruiraju i vode intelektualci. Srpska akademija SANU tako je pokretač velikog projekta specijalnog rata protiv hrvatske države i cijelog naroda. Više od 200 izdanih djela prethodilo je velikoj agresiji i razaranjima. Lako je onda zaključiti da je i ovaj rat započeo daleko prije 1991. godine.

Psihološki učinci specijalnog rata mjerljivi su i kod pripadnika agresorske vojske (učinak bumeranga). Panika, strah, razdor, pojava glasina, dezerterstvo, defetizam, kriminal i druge pojave česti su učinci bumeranga u neprijateljskim postrojbama i pozadini. U vrijeme izvođenja bojevih djelovanja ovaj oblik rata se intenzivira.

U psihologiji je poznato da postoji pozitivna veza stavova, vrijednosti i ponašanja. Nizom empirijskih istraživanja ispitivani su i dalje se ispituju najučinkovitiji načini djelovanja na stavove, odnosno ponašanje. Istraživani su i procesi promjene stavova i procesi stjecanja otpornosti na promjene stavova, što je u psihološkom ratovanju iznimno važno. Na području socijalne psihologije, koja se bavi ovim pitanjima, sigurno još nije rečena zadnja riječ.

Najveća opasnost po mir i provođenje mirovnog procesa jest nastavak psihološko-promidžbenog rata.

Incidenti koji su učestali u proteklom razdoblju: blokade cesta, skidanje pločica s automobila, razni oblici pritisa na Hrvate i odugovlačenje s realizacijom povratka prognanih, lažno informiranje javnosti, u službi su specijalnog rata. Sporazumom iz Washingtona rat u njegovom oružanom obliku je prestao, ali psihološko-promidžbeni rat još nije.

Uvjet za mir na prostorima srednje Bosne jest i konačno dokidanje rata na radio i TV valovima.

Prof. F. Neimarević

JASNO I JASNIJE

Vrijeme postratno. Živi se teško, ali, ruku na srce, znalo je biti i teže. Na teškoće navikli smo, a time ni ovo razdoblje neće biti odudarati od novije bosanske povijesti.

No, dvije pozitivne značajke današnjice ne treba zaboraviti. Demobilizacija i uz nju demilitarizacija područja u BiH uveliko su u tijeku. Kako je i bilo za očekivati nekima se to nije svidjelo. Jer, što će sad nemala svita siledžija, kradljivaca, samozvanih lidera i ratnih profitera? Četiri godine bezakonja takvima očito nisu bile dovoljne. Sad moraju igrati presing. No, ma koliko običnome čovjeku bilo teško snaći se u raskoraku ovoga prijelaznog razdoblja, tješi ga upravo spoznaja da su militaristi i svakojaki kriminalci svoje ime izigrali. On sam gurat će i kroz trenutačna iskušenja onako kako je jedino naučio-trudom i poštenjem.

Ipak, egzistencijalni problemi, posebice sada nakon demobilizacije, složeniji su negoli se to na prvi pogled čini. Sučeljeni s besposlenošću, dojučerašnji vojnici, osobito oni starije dobi, nemaju druge do osloniti se na humanitarnu pomoć i, eventualno, vlastitu oranicu. Među onima koji će nakon svlačenja maskirne odore ostati bez ikakva angažmana naći će se svakako i izvjestan broj mladih. Nažalost, problem ovih ljudi političari i aktualni vlastodržci zasad nisu ozbiljnije uvažili.

PRESUDAN POLITIČKI PREDUVJET

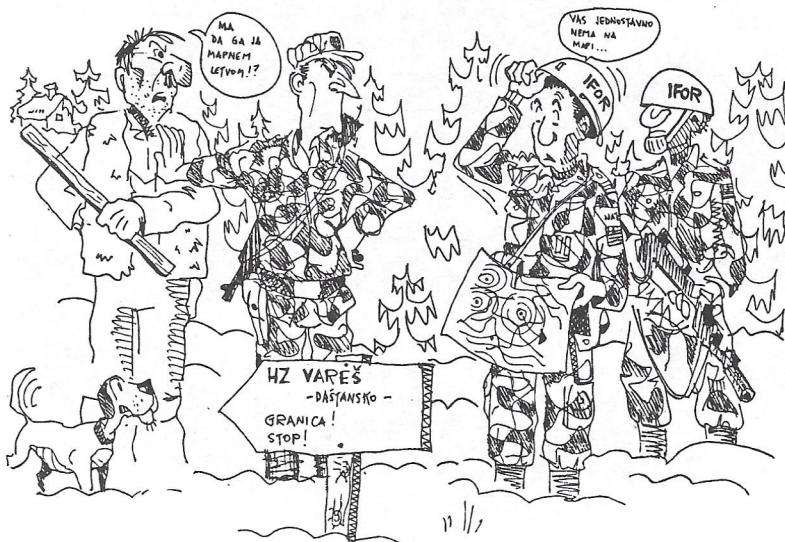
Bosansko je gospodarstvo u cijelosti na koljenima. Nedostaju kadrovi, novčana sredstva, a mahom i sredstva za rad. Kroz ovaj rat koješta je netko nekamo odnio. Međutim, to nije sve. Nedostaje još jedan, štoviše, ključni preduvjet. On se ne profilira, ne pozajmljuje, nikamo ne odnosi iliti ne otuđuje. Nedostaje politička volja za rješavanje problema, što se pak izravno odražava na pokretanje bilo kojeg vida gospodarstva. U biti, velik je to kamen spoticanja partnerstvu unutar Federacije.

Grad Vareš i glede ovoga jedinstven je primjer. Naime, znajući za proizvodne pogone, u prvom redu rudničke i metalske, drvne, pa uzgred i za tvornicu konfekcije, lako je spoznati obujam vareškoga gospodarstva. Kao i svugdje, početak rata pogasio je kapacitete, a potom su nakon pada Vareša tj. dolaskom aktualne vlasti doživjeli potpunu eutanaziju. Kasnije pustošenje učinili će današnju situaciju još težom. Uz sve ovo, moto koji spomenuta vlast još i danas čvrsto slijedi nije daleko od onoga - napakostiti drugome, pa

makar ujedno činili naopako i samome sebi. Drukčije se i ne mogu objasniti stalne opstrukcije postojećih mirovnih sporazuma odnosno njihova civilnoga dijela. Samim tim što aktualna vlast u Varešu pokušava izbjeći ili barem otegnuti uspostavu legalne, ili drugim riječima, prijelazne općinske vlasti, izravno se onemogućuje razvijanje boljih odnosa i revitalizacija gospodarstva. Već je dva mjeseca od ponude jedne američke vladine humanitarne organizacije, a koja će sredstva za obnovu i pokretanje gospodarskih kapaciteta staviti na raspolaganje tek kada se ispuni spomenuti politički preduvjet. To, dakako, u poduzećima podrazumijeva prisustvo djelatnika iz reda oba naroda.

paštaju oni što su najmanje krivi, ali su strpljivi i vjeruju u pravdu. Znaju da će bar ovdašnji krivci za njihove patnje hodati pognute glave i jednom položiti račune.

U ovome prijelaznome razdoblju koje proživljavamo zasad nije bilo ozbiljnih pomaka. Naprotiv. Dosadašnja stremljenja, kako jedne, tako i druge strane, još više se produbljuju. Zahvaljujući tomu, međunarodni su čimbenici u prilici još jasnije uočiti krivicu za ovakvo stanje na području općine Vareš, te hitrije povući konkretne poteze, što se ionako uskoro očekuje. Negdje s nestrpljenjem, a negdje sa zebnjom. Puno je toga sve očitijeg. Nije nikakva tajna da se muslimanskim izb-

ŠTO SADA IMAMO?

Ako se često i učini da međunarodni čimbenici nisu dovoljno poduzimljivi, ovakve i slične ponude zacijelo su kontraargument. Istina, predstavnici IFOR-a ističu kako njihov mandat ne izlazi iz okvira Daytonskoga sporazuma, što bi značilo da su odnosi među partnerima u Federaciji BiH problem koji je odavna, još za UNPROFOR-a, trebao biti razriješen. Znamo da nije. Znamo da postoje brojni protivnici dolaska mira i normalnijega stanja. Kako onda i da li se uopće može definirati stajališta i odrednice budućih partnera prema projektu Federacije?

Zbog trenutačna stanja, posebice na prostorima općine Vareš, ne može se dakle isključivo optužiti predstavnike Međunarodnih institucija, iako bi visoki povjerenici za provedbu civilnoga dijela sporazuma doista mogli biti učinkovitiji. Problem Vareša povlači se već dvije godine, da bi tek sada došao na red. U međuvremenu najviše is-

jeglicama iz Olova ili Ilijaša i drugih općina prijeći odlazak iz Vareša u njihova matična mjesta, a novi val pustošenja hrvatske imovine također je teško skriti, pogotovo ako se to pokušava selektivnim "nestankom" električne energije, primjerice u stubištu. Nedvojbeno je da iza ovoga stoji aktualna vareška vlast.

Ima i na drugoj strani savršeno jasnih stvari. Na dati signal istoga dana u svoj Vareš pohitat će doslovno svi prognanici iz Kiseljaka, Kreševa, Gruda i drugih mjesta u BiH, a onda će nedvojbeno stići i ostali. Ne obaziru se ti ljudi na koje kakve psihološke pritiske. Napokon, zna se i to, oni će početi ni od čega i, kako su već i naučili, radom svojih ruku stvoriti sebi uvjete za život. Imat će kako su i ranije imali. A sve ovo upotpunjuje i analiza jednoga psihologa koji ističe da su Hrvati Vareša po svome mentalitetu inteligentni i strašno uporni ljudi.

Neven S.

DOGAĐAJI KOJI SU UZBUDILI VAREŠ (10)

Mnoštvo događaja koje su stari Varešani nadugo i naširoko preporučavali zabilježio je pok. JOSIP TOKMACIĆ u monografiji "VAREŠ-POVIJEST I ZEMLJOPIS", pisanoj daleke 1957. godine. Neke od njih "Bobovac" će prenijeti u nastavcima.

PRVA OPERETA U VAREŠU

Hrvatsko pjevačko društvo "Zvijezda" sagradilo je svoj novi dom na Topliku, na zemljištu što ga društvu pokloni Ivo Likić, zvani Srmalija. Otvaranje doma društvo je proslavilo izvođenjem operete "Pad Sigeta". To je i najveći domet koji je "Zvijezda" dostignula.

U ovome je pothvatu zapravo sudjelovao cijeli Vareš. Poduzetni i vrlo pokretljivi Alojz Dugonjić zatalasao je čitav grad. Za ovu je zgodu radilo i staro i mlado. Mlada i simpatična gospođica Mimica Turk, kasnija Alojzova supruga, s vareškim je djevojkama za ovu priredbu izradila garderobu.

Sarajeva, te narodni zastupnici iz Mostara, Sarajeva, Travnik, Brčkog, Tuzle i Visokog.

Svečanost je započela bakljadom koja je išla od doma cestom do Uvraćanja, zatim Jušićima i Franjićima, pa ispred male crkve opet u "Zvijezdu".

Otvorenju doma prethodilo je pjevanje "Lijepe naše", a potom su slijedili pozdravni govori predsjednika i delegata. Iza toga započelo je izvođenje operete. Orkestar je svirao na balkonu sale. Uloge su tumačili: Jozo Poljaković, Ilija Pogarčić zvani Cvrko, Slavko Derich, Bogoljub Šiml, Jozo Zekić, Marko Musić, Mato Zekić, Ilija Dugonjić

mnoštvo građana, koji nisu prisustvovali premijeri. Sala je bila dupke puna. Program je započeo u 7 sati i na vrijeme završio zbog narednoga radnog dana.

I ovaj je događaj uzbudio Vareš. Interes je bio toliki da se zahtijevalo ponavljanje priredbe već slijedeće nedjelje, što je društvo i učinilo.

Ovu je operetu društvo kasnije izvelo u Sarajevu, Travniku, Mostaru, Tuzli, Brčkom, Brezi, Visokom i Kaknju. U svim pobrojanim mjestima postignut je zavidan uspjeh.¹⁾

¹⁾ I ovaj podatak pružio mi je Jozo Dugonjić-Kelem i poklonio mi svo ju ulogu pisanu rukom.

Članovi HPD "Zvijezda" Vareš iz 1907. godine

Za uvježbavanje solista i kora, pored izvrsnoga korovođe Mate Zekića, za ovu je zgodu angažiran i prof. Franjo Matjeovski iz Sarajeva. Režija je povjerena Alojzu Dugonjiću i Slavku Derichu, a scena Jozi Poljakoviću te Miji, Jozi i Iliji Brđanoviću, tadašnjim đacima i studentima.

Na Duhove, u subotu 1902. sve je bilo spremno za veliku predstavu. Otvaranju doma, izvođenju predstave i drugim svečanostima prisustvovali su izaslanici HPD "Hrvoje" iz Mostara, HPD "Trebević" iz Sarajeva, HKD "Napredak" - središnjica iz

zvani Munja, Josip Andrijević, Ivan Mutić, Andrija Princ, Slavica Derich, Mara Idžaković, Mato Dodik, Jozo Dugonjić-Kelem, Alojz Dugonjić, Mimica Turk, Franjo Zlović, Mijo Likić, Marko Semunović, Fina Crvenković i drugi.

Izvođenje programa trajalo je do 3 sata, a sama igranka do 6 sati ujutro slijedećeg dana. Toga je dana, svečanom misom, tedeuom i svečanim ručkom, okončan ovaj veliki događaj.

Na duhovski ponedjeljak data je repriza, ali bez igranke. Reprizu je promatralo

Varešarije

KONJI I KUKAVICE

Jozelja Petrić! Jedan od "naših" čije ime odmah izaziva različite asocijacije. Jedan od najpoznatijih vareških disidenata. Jedan od onih što se obogatiše balansirajući između šverca i biznisa. Uz to i čovjek koga malo tko od Varešana osobno poznaje. A ne mogu ga ni znati kad je poodavno odlepršao iz Vareša i jako mu se rijetko vraćao. Jozelja je ovih dana ipak nakratko doletio. Ali, ne Varešu nego svom rođaku Stjepici. Obišao ga je sa svuda prisutnim Žutim i pokušao "uvjeriti" da nipošto ne glasa za Hrvate. A Stjepica je k'o općinski odbornik već bio odlučio za koga će dignuti ruku. Čim je s odanim jatakom ostvario svoj "plemeniti" naum, Jozelja je brže-bolje zdimio. Otišao je praznih ruku. Ostao je i bez planirane peke. Za to je vrijeme Stjepica plakao. Od muke što ovaj put nije im'o koga darivati.

Ipak, da ne ispadne kako Jozelja ne misli na Vareš. Misli, itekako. Jedino što je u metropolu sa sobom ponio zastarjelu predodžbu o zavičaju. Predodžbu koja datira još od onoga rata. Za ovaj rat Jozelja neće ni da čuje. Kao da ga nije ni bilo i kao da se ne zna tko se u njemu kako ponašao. Ne želi znati ni za vareške Hrvate. Po njemu su to najobičniji konji, majmuni i budale. Jozelja Petrić zasigurno ne spada u tu kategoriju. Njegovo je mjesto među pticurinama. Ali ne među jastrebovima već među onima što podmeću kukavičja jaja.

U Varešu opet proradilo kino! Dosjetila se vlast najlakšeg načina da bar nešto promijeni nabolje. Prije no što skonča. Kao da je smetnula da je čitav Vareš već treću godinu svojevrsan kinematograf. Ipak, nećemo o negativcima. Simbolično je to što je za premijeru pušten film "Umri muški". Oni što trebaju skončati nikako da iz tog naslova izvuku pravu pouku! I tako se još jednom vraćamo na kukavičja jaja!

J. Dečić

PRIVATNO POGREBNO PODUZEĆE
KYRIOS
METKOVIĆ

Posebna pogodnost za izbjeglice smještene u Republici Hrvatskoj.

Nudimo širok izbor pogrebne opreme.

S VAMA SMO U NAJTEŽIM ŽIVOTNIM TRENUCIMA.
PRIVATNO POGREBNO PODUZEĆE "KYRIOS" METKOVIĆ.

Nudimo najpovoljnije uvjete sahrane i prijetoza pokojnika u inozemstvu, Republici Hrvatskoj i Herceg-Bosni.

Dovoljno je samo telefonom pozvati broj 020/682-183, sve ostalo je naša briga.

NA USKRS PREPOZNASMO USKRSLOGA

"Dok je Isus bio s njima (dvojom učenika u Emausu) uze kruh, izreče slavu i hvalu, razlomi ga pa im ga davaše. Njima se otvoriše oči i prepoznaše ga. Ali, on iščeznu ispred njih!" (Lk 24,30-31).

Promatrajući Božji puk u vareškoj crkvi u uskrsno vrijeme čovjeku može u jednom hipu u glavi buknu ti toliki val pitanja: Je li nas i čim proželo svetkovanje Isusova uskrsnuća? Je li Uskrsli prošao kraj nas a da ga nismo prepoznali? Jesmo li mi njegovi učenici iz Emausa koji smo stajali točku na Golgoti i još uvijek uvjereni kako iza te točke nema ničega više? Ili su se mnogima baš ovoga Uskrsa otvorile oči!?

To su pitanja na koja se ne daje odgovor riječima nego praksom. A praksa se događa i potvrđuje da ima još dosta onih što u osobnoj tragediji i tragediji svoga naroda nisu vidjeli samo grob i groblje nego i više i dalje od toga.

Cvjetnica nas je okupila pred starom crkvom, kod groba gdje su sabrane tolike kosti pokojnih Varešana, i tu nad tim grobom smo

molili Božji blagoslov. A onda procesija u tihom mimohodu prolazila je cestom uz Stavnju i cestom "Bosanskih franjevaca" do župne crkve gdje smo uz pjevanje muke u mislima pratili Isusa njegovim putom patnje, ne zaboravljajući patnje čijim putom još uvijek hodi-mo.

Na Veliki četvrtak slavili smo Posljednju večeru s pukom s kojim smo poslije otpjevali prvi dio Gospina plača. Već smo toga dana u crkvi zamjećivali poznata, ali već dugo tu neviđena lica Varešana koji se nakon svega što im se dogodilo ne odriču svoga Vareša.

Na Veliki petak smo bili uz križ, veliki brezov križ na oltaru, koji je, bar nam se činilo, bio premalen pred našim križevima. Pred otvorenim grobom i vareškim mladićima što su činili živu strazu pjevali smo tradicionalni Gospin plač, molili i razmišljali naslonivši svoje križeve na Veliki petak.

Velika subota, dan groba, dan iščekivanja Uskrsa. Ni ove godine nije bilo uskrsne polnočke jer su vremena kruta i nezrela za takvo što. Misa bdjenja u 20 sati bila je dobro posječena.

Sutradan na Uskrs slavili smo mise u župnoj crkvi i svim filijalama župe. Lijepi uskrsni dan, novo sunce, novi ljudi, nova radost i novo uskrsno raspoloženje.

Uskrsni ponedjeljak već tradicionalno jest dan susreta župljana u župnoj crkvi. Tu je i pun autobus Varešana što su za ovu prigodu doputovali iz Zagreba. Tu su i obitelji poginulih branitelja Vareša. Tu je puk s Vrhovine. Narodne nošnje onih što mole u crkvi, onih što poslije mise sviraju i igraju folklor. Misno pjevanje i ovoga puta obogatio je VIS HKD "Napredak". Poslije mise nastupio je tamburaški orkestar i čak dva folklorna društva, jedno iz Vareša i ono već poznato s Pržića i Daštanskoga.

Veliki skup naroda koji se ne da tek tako slomiti i izbrisati sa svoga.

Misu smo slavili za poginule branitelje Vareša čijih smo se imena sjetili na početku mise. Na oltaru fra Mato, fra Ivo, fra Ilija i don Mato.

U propovijedi fra Mato je dobro naglasio kako nas je okupila ljubav, i to četverostruka ljubav: ljubav prema Bogu koji je ostvario uskrsnuće samo preko golgote; ljubav prema zavičaju koji se ne da zaboraviti i zamijeniti; ljubav prema tradiciji što se očituje u narodnoj nošnji, folkloru, tamburici i pjesmi; ljubav prema poginulima, prema križevima i grobovima što su snažni i neizbrisivi naši korijeni.

Ovoga Uskrsa osjećali smo se kao braća lomeći isti kruh i prepoznali smo Uskrsloga među nama u zajedništvu lomljenja kruha i radosti ljubavi. I ovoga Uskrsa mnogima se otvoriše oči upoznasmo da nismo samo u iščekivanju Uskrsloga.

Fra Mato Topić

RASPORED PROLJETNOG BLAGOSLOVA POLJA ZA 1996. GODINU

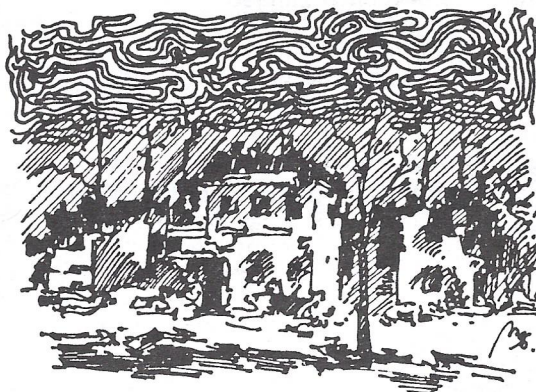
- 25. travnja, SVETI MARKO: JAVORNIK
- 28. travnja, NEDJELJA: ZVIJEZDA
- 1. svibnja, JOSIP RADNIK: VRANJKOVCI
- 5. svibnje, NEDJELJA: DIKNJIĆI
- 12. svibnja, NEDJELJA: MIR
- 16. svibnja, UZAŠAŠĆE - SPASOVO: STRICA
- 19. svibnja NEDJELJA: BIJELOBORJE
- 26. svibnja, DUHOVI: PRŽIĆI I DUBOŠTICA
- 2. lipnja, PRESVETO TROJSTVO: VIŠNJIĆI
- 9. lipnja, NEDJELJA: TISOVCI
- 13. lipnja, SVETI ANTO: POGAR
- 16. lipnja, NEDJELJA: VAREŠMAJDAN
- 23. lipnja, NEDJELJA: STOGIĆ
- 30. lipnja, NEDJELJA: PRVA PRIČEST

MRAK S ONU STRANU PROZORA

Putovanje u prvom redu služi da bi se negdje došlo ili od nekud otišlo. Ali, ako čovjek ne putuje kao prtljag, tada ono može poslužiti i za nešto drugo, na primjer da se povremeno podsjetimo gdje živimo, i u kome vremenu žive ljudi s onu stranu prozora autobusa ili vlaka. Neka putovanja se mogu ubrojiti i u svojevrsni odgojno-obrazovni doživljaj. U našoj, ratom razrušenoj domovini, pogotovo.

Putovanje autobusom u ovo ratno vrijeme nije nimalo ugodno iskustvo. Loši putovi, kontrola na svakom koraku i od svakoga, putnici zamišljeni, sa mnogo prtljaga, putuju a da ni sami ne znaju kuda i zašto. Putovanje se oduži i to je jedinstvena prilika da se ispriča sve o sebi i svojim problemima. Usuglašavanjem se donesu zaključci o svemu i svačemu, a najviše o politici, strankama, moralu i na kraju se iznenadite koliko zajedničkih znanaca imaju svi putnici u autobusu. To je ta putnička atmosfera, koja se u biti ne razlikuje od one prijeratne. Ali putovanje iz Zagreba do Splita, po danu, preko Knina i Drniša, izgleda sasvim drugačije. Ono s onu stranu prozora, strašno drugačije, a ono s ovu stranu malo drugačije. Po tome kako pojedini putnici pogledavaju što se zbilo i zbiva s onu stranu prozora, može se zaključiti tko na ovoj liniji pu-

tuje prvi puta, a tko je veteran. Redaju se mjesta za koja do rata nismo niti čuli, ali su nam itekako poznata. Turanj, Tušilović, Slunj, Plitvice, Udbina, Knin, Muć, i dr, izmjenjuju se pred našim očima. Postali su nam odjednom ogromni, jer se o njima toliko pisalo i govorilo, da čovjek i nehotice želi da vidi kako izgledaju danas ti nekad nebitni i nepoznati gradovi i gradići. Sada ih gledamo posebnim naočarima, sada nakon tolikih opsjeđanja i osvajanja, izbjeglištva i stradanja oko njih i zbog

njih. Nije samo rat, znatiželja i podsjećanje, razlog za pomno razgledanje, već i ono što se s onu stranu prozora može vidjeti. I zato, ako netko hoće saznati bar malo o ludilu oko nas, putovanje od Zagreba do Splita trebao

bi smatrati pedagoškom obavezom. Nekima bih ovo putovanje preporučio kao terapiju, ili čak kao kaznenu mjeru.

Pred očima se redaju slike užasa, ne one koje smo gledali na CNN ili SKY kanalima, već se one pokazuju u svojoj trodimenzionalnoj punoći. To nije motiv iz Dnevnika ili Slikom na sliku. Spaljene i razrušene kuće, ujednačen je motiv i s jedne i sa druge strane puta. To je multiplicirana stvarnost, i umnoženi užas. Čovjek se brzo izvješti u razlikovanju hrvatskih kuća, razrušenih i spaljenih na početku rata, od onih sažganih nakon Oluje. Prve su jedva primjetne, uklopljene u krajolik, obrasle travom, iz kojih proviruju grane i drač, kroz otvore gdje su nekada bili vrata ili prozori. Druge izgledaju šokantno, još su crne, oko otvora imaju crne kolobare, kao da su neispavane.

Prve me ipak više užasavaju, jer ne mogu vjerovati da tako malo vremena treba da naselje postane ne spaljeno naselje, već razvalina koja se doima kao da je iz srednjeg vijeka. Pada mi na pamet koliko je tvrd morao biti naš Bobovac, pa da i nakon tolikih stoljeća još traga ima. Tako me misli odvedoše u moju Bosnu, njenu prošlost i njenu sadašnjost. I ne primjećujem da se polako smračilo, Mrak vani, mrak u duši, i tek sada mogu ocijeniti koliko se užasa, patnji, mržnje, bešćutnosti i utučenosti natovarilo na nas u ove četiri godine rata. Crna stvarnost oko nas proizvela je i čađ u nama, htjeli mi to ili ne. Bol, užas i gnjev stalno će nam se vraćati, a čitav jedan naraštaj izbacivat će taj otrov do kraja života.

P. Vidović

DOPUSTITE MI DA GOVORIM

O ratu

Rat. Zamijenim li mjesta prvom i drugom slovu u riječi, dobit ću ART, francusku riječ koja znači umjetnost. Je li onda rat umjetnost razaranja? Rat razara čovjekovu dušu više nego što razara gradove. U njoj ostavlja veću pustoš od uragana. Kao što rat može raniti dušu, ne može niti jedno oružje tijelo. Rat briše riječi kao što su ljubav, prijateljstvo, radost, a sa sobom donosi krik, bol, žalost. . . Rječnik nas uči da je rat sukob velikih razmjera. Kako ta definicija zvuči hladno! Sukob?! Ne spominju se pátnje i žrtve, ni razoreni domovi i ljudi iščupani iz korijena, ni strah ni briga za bližnje, ni neprospavane noći i uplakana lica, ništa. Rat je kulminacija destrukcije i ludila,

pobjeda mržnje i zločina, odsutnost duha i Čovjeka. Rat je ono najpodlije i najbes-tidnije što je čovjek mogao izmisliti da bi zadovoljio svoju želju za uzimanjem i osvajanjem.

Medutim, da nije rata, nikada ne bih znala koliko volim roditelje, nikada ne bih znala koliko mi znači Vareš, nikada ne bih upoznala neke plemenite ljude, niti bih ikada znala pravo značenje riječi mir i sloboda. I nikada ne bih postavila jedno pitanje koje me progoni već danima i mjesecima - nije li vrijeme da se dogodi ČOVJEK?

O nostalgiji

Danas se u vrlo čudnim kontekstima, najčešće političkim, koriste riječi nostal-

gija i nostalgija. Često čujem nečiju političku ocjenu koja kaže - on je nostalgija. Koliko li je ludosti u tome? Zašto su političari izabrali baš tu lijepu riječ i zauvijek je obilježili nečim ružnim, negativnim? Ljudi koji vole svoj jezik, koji osjećaju tihi prizvuk pojedine riječi i koji znaju ponešto o jeziku (intimno mislim da im pripadam), vjerujem da nikada neće olako odbaciti tu riječ jer je ona upravo ta koja nosi značenje u sebi, ima onaj tanani prizvuk čežnje i tuge. Ljude obično uz riječ nostalgija veže osjećaj prolaznosti lijepog, žalosti za nečim što je prošlo, što je izgubljeno i što se neće nikada ponoviti. Svi se s tugom sjećamo djetinjstva i žalimo što se ne može vratiti, svi imamo nešto što je bilo samo naše i što skrivamo u najudaljenijem kutu srca. Ponekad osjećamo tugu za domom, za mirisom kruha tek izvađenog iz pećnice i za onim dječjim bezazlenim smijehom. Netko od nas je daleko i žarko se želi vratiti, netko od nas žali za propuštenim prilikama ili izgubljenim ljubavima, za mladošću ili bliskom i dragom osobom...

Bez obzira što je riječ nostalgija u ovo naše doba dobila negativnu konotaciju, jasno i glasno priznajem - ja sam nostalgikarka, i nije me sram zbog toga. U stvari, ja sam VAREŠONOSTALGIČAR-KA.

O domu

Neki sam dan upitala svoje učenike što je dom. Rekli su da je dom toplina, sigurnost i ljubav. Šutke sam klimala glavom i pitala se gdje je moj dom.

Otkako sam odrasla i krenula svojim putem, pokušala sam nekoliko puta stvoriti dom. Studirajući stvarala sam ga u tom gradu. Bio je pun topline i ljubavi, ali mi je nedostajala sigurnost. Kad sam završila fakultet i dobila posao u jednom novom i potpuno nepoznatom gradu, opet sam imala dom. Ispunila sam ga toplinom i sigurnošću, ali je nešto nedostajalo - ljubav. Onda sam otišla dalje.

Danas živim u gradu u kojem sam oduvijek željela živjeti. I opet novi dom. Imam i nekakvu sigurnost, ali živim u stanu koji nije moj i za koji dajem veliki dio plaće. Na tuđe sam zidove stavila slike, na tuđe sam police stavila knjige.

Svih ovih godina uvijek je nešto nedostajalo. Tek sad znam da sam bila najsretnija i najbezbriznija kod kuće u Varešu. Hoću li ikada više biti okružena s toliko ljubavi? Hoću li ikada više biti ispunjena s toliko topline? Hoću li ikada više biti sigurna kao tada? Nažalost, to sam shvatila otkad je počeo rat.

Sat se približavao kraju, a i Kranjčevićeva pjesma, pa sam skupa s njim uskliknula: "To moj je, moj je dom!" Pritom sam, po tko zna koji put, mislila na Vareš.

M. Š.

TRENDOWI I TRADICIJA

Vidjeti danas narodnu nošnju znači istodobno prisjetiti se ranijih godina ili zapravo onih vremena kada je to bio klasičan način odijevanja. Ovdje, na područjima gdje je hrvatski puk prisutan već dugi niz stoljeća, i danas postoje različite narodne nošnje koje same po sebi kazuju da njihovo podrijetlo seže u davnine, još u vremena vladavine bosanskih kraljeva. Otuda i crne marame koje su i danas sastavnim dijelom ženske narodne nošnje u selima na širem području oko nekad moćne tvrđave Bobovac. Tamošnje pučanstvo, koje je uspjelo odoljeti progonstvu, ostalo je vjerno stoljetnoj tradiciji i te su marame još uvijek znakom žalosti zbog kraljčine smrti. Zanimljivo je spomenuti da je posljednja bosanska kraljica umrla u progonoštvu koje ju je zadesilo nakon pada Bobovca 1463. godine. Ta vrsta nošnje kod nas je bila aktualna u selu Kopijari sve do egzodusa potkraj 1993. godine. U susjednome selu Borovica također su svakodnevno i to isključivo žene odjevale narodnu nošnju. Nošnja tog kraja je nešto drugačija, počev od marame pa do ostalih detalja, gdje je šarolikost malo jače izražena, ali u svakom slučaju usklađena s dosta ukusa. Kako je i tamo došlo do egzodusa, žene u prepoznatljivim nošnjama iz naših krajeva moguće je sresti u Kiseljaku, Hercegovini pa i u Hrvatskoj, što će reći da one, unatoč tragičnim okolnostima, njeguju zavičajnu tradiciju.

Muški dio narodne nošnje u našim krajevima posljednjih je desetljeća upotpunosti zapostavljen. Takav način odijevanja, barem kada su u pitanju muškarci, potiskivali su (polako, ali sigurno) stalno nadolazeći suvremeni trendovi i smjestili te odjevne predmete

u riznicu s ostalim očuvanim stvarima koje se više ne koriste, ali sjećaju na prošlost. Donedavno se i moglo vidjeti poneki takav antikvit, ali tek na iznimnoj svečanosti, usko vezanoj s ovdašnjom tradicijom. U takvim prilikama (uglavnom se radi o proslavama vjerskog karaktera), žene iz ostalih krajeva naše općine također odijevaju svoje

pedantno izglacane nošnje, pa je vidljivo da je to treća (ovdje prisutna) vrsta narodne nošnje koja je u tom zapravo najvećem dijelu naših sela uglavnom bila identična a time i najviše zastupljena.

Karakteristika ove nošnje u odnosu na prethodne je u tome što je izrađivana od crnoga i bijeloga platna, dakle bez ostalih boja. Dimije su bile u pravilu crne, bijela košulja ukrašena čipkom i uz nju škuteljka ili ječerma (također crne boje), ovisno da li se radi o udatoj ženi ili o djevojci. Narodne su nošnje šivane i djeci (dakako, za svečane prilike) i mora se priznati da se ona tako odjevena doimaju vrlo dražesno.

Dok ljudi starije dobi s ponosom i sjetom čuvaju svoje nošnje kao baština svojih predaka, novi naraštaji već odavna slijede nove i savremenije trendove odijevanja. Daleko od toga da ih se može zbog te sklonosti okrivljati, pogotovu stoga što ona nije lokalnog karaktera. Razumljivo je, vremena se mijenjaju, a s njima dolazi uvijek nešto novo. Pogubno je za ove krajeve (pa i kada je odijevanje u pitanju) da je došlo vrijeme u kojem je moderno imati što noviju maskirnu odoru. Vrijeme i okolnosti doveli su dotle da je hrvatski puk s ovoga područja danas u progonstvu, silom otrgnut od vlastite prošlosti.

Tako se dogodilo i da su brižno čuvane nošnje razbacane posvuda i uglavnom upropaštene. Ipak, ljudi se ne odriču lako takvih uspomena. Ako treba (po uzoru na stare) šiju se nove narodne nošnje s još više ljubavi. U svakom slučaju nošnje su opet prisutne, a posebice ih je lijepo vidjeti prigodom kulturno-zabavnog programa u organizaciji HKD "Napredak" - podružnica Vareš, gdje je vrlo uspješno načinjen spoj mladosti i tradicije. S te strane dolazi i optimizam glede ljepše budućnosti, u kojoj bi pored ostaloga ljudi mogli dovoljno pozornosti posvetiti vlastitoj tradiciji i uspomenama iz prošlosti.

M. Marijanović

Umjesto redovite rubrike "Bilješke o zavičaju", koju specijalno za "Bobovac" piše naš poznati književnik Željko Ivanković (Vareš, 29.VIII.1954.g.), u ovome vam broju nudimo nekoliko natuknica - od njih preko 250 - iz njegove knjige "Tko je upalio mrak?" (Sarajevski pojmovnik, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb 1995.).

ČUVAJ SE

Najčešći pozdrav u Sarajevu. Ne može se reći "doviđenja", jer bi to bilo ako već ne realno, ono barem previše optimistično. "Zbogom"? To bi ipak bilo previše beznadno. Ali "čuvaj se"... to već ide. To ne znači ništa, jer na eventualno pitanje "kako" nema odgovora. Ali što, pobogu, reći čovjeku od koga odlaziš u neizvjesnost detonacija.

Pjesnik Ilija Ladin je uz "čuvaj se" uvijek dodavao i "reče Bog, pa ću te i ja čuvati". Valjda je zbog toga po Sarajevu više trčao, nego hodao. Istina, svi su trčali na prijelazima, na raskrižjima, na opasnim mjestima. On, međutim, i više. Mnogo više od toga. Uvijek više od drugih. Čak je i pjesmu napisao u stilu: "Bože, rekao si čuvaj se, Ilija, i ja ću te čuvati. Ja sam svoje učinio. Bože, sad je na tebe red."

Ilija se čuvao i sačuvao od metka, od granata, od zla rata. A onda je trčeci na poledici pao. Glavom o tlo. I zamalo poginu. Je li Bog učinio svoje? Čuvaj se, Ilija. I ne samo od rata!

DRVENA NOGA

Sjedim uz prozor najjeftinije slastičarnice u gradu. Četiri kolača za dvije njemačke marke. Časti me kolega kojem sam netom prije dao novac što su mu ga prijatelji poslali iz Zagreba. Mimoilaze se dva čovjeka s, očito, drvenim nogama, protezama i štapovima u rukama. Jedan hoda s lakoćom, drugi teškom mukom i naporom drvenom nogom sustiže svoju jedinu nogu. Ličilo je to na okretanje žene za ženom. Naravno, ono okretanje manje zgodne žene za kakvom ljepoticom, kad proteza zavisti sustiže nedosegnuto. Ovdje, međutim, sve je ličilo pogledu utjehe. Drvena noga kao fizička proteza, dobro urađena, proizvela je mentalnu protezu utjehe: "Dobro sam prošao. Vidi ovoga jadnika! Ili sam sve to ja izmislio u slatkoj popodnevoj dokolici koja tako jeftino košta? Kolega je ustrajao u hvatnji kolača. Tek ću se poslije sjetiti Marije Antoanete i njezine dosjetke (?) o kolačima.

GONZALES

Tako nekako se čovjek morao zvati. Tipični Španjolac ili Meksikanac izašao iz Eisensteinovog filma "Viva Mexico". Na zagrebačkom aerodromu stoji preda mnom i predano torbu po torbu, kameru, opremu diže na rentgen-aparat i pjevuši, zvižduče... kačket mu okrenut naopako na glavi. Jedan od pet-šest policajaca pita: "Jeste li svi vi za

TKO JE UPALIO MRAK?

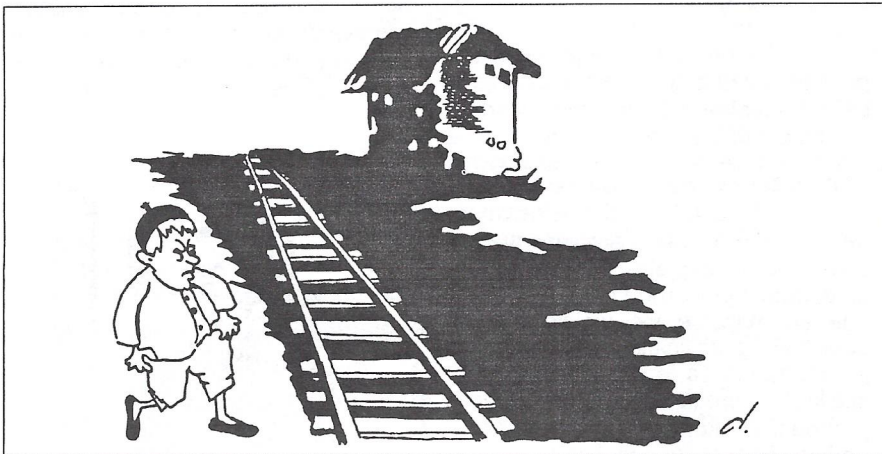
Sarajevo?" Iznenaden čovjek. Kad Gonzales, a tako se nekako čovjek morao zvati, prođe s brojnom prtljagom, prilazim i ja aparatu i podižem svoje dvije torbe. Policajac se okreće svojim kolegama i kaže: "Jeste li vidjeli onog budalu? Ide u Sarajevo, a pjeva!"

IZBJEGLICE

Sve je dobro bilo dok su to bila uboga lica s televizijskih ekrana. Bilo je razumljivo i kad su to bili oni koji odlaze iz Sarajeva. Najbolji među Sarajlijama. Onda su to postala lica koja ulaze u vaše stubište i nose dah ubogosti sela iz kojih su došli, a zatim su postali čoporih onih koji postaju većina noseći svoje divlje mirise, navike, agresivnost. Nakon toga, barem u Sarajevu, to prestaju biti izbjeglice. Službena politika zove ih muhadžirima. Neke Sarajlije ih zovu "divna stvorenja", a i kad ih ne zoveš-dođu. Upadaju u stanove. I... izbjeglice postajemo mi. Moramo bježati ispred njih s trotoara, jer oni idu pravolinijski, u čovjeka, staju na cipele, na žulj, na kurje oko. Moramo bježati iz tramvaja, jer vonjaju. Moramo se grupirati kao ugrožena

Željko Ivanković

kući, pa makar i posredovanjem televizije, netko naš. Posebno je bilo u razgovorima važno reći da se bilo kod monsinjora, da on misli tako i tako, da je rekao ovo ili ono, i svaka bi stvar dobila na značenju. Što znači to monsijor malo tko zna i možda to nije ni važno. Posebno je, međutim, zanimljivo kako to zvuči Muslimanima koji ne znaju izreći ni titule svojih vjerskih vođa, ali su htjeli iskazati svoje simpatije za čovjeka čiju su postojanost i hrabrost cijenili. Za njih je monsijorova zasluga što je Vatikan među prvim priznao Bosnu, što je u Sarajevo došao Papin nuncij. Samo, kad smo već kog tog nuncija, njima se činilo da je to nešto važno, ali nekako kratko zvuči. Nije na primjer kao reis-ul-ulema. Zato su nunciju dodali "fra" i tako je fra nuncij, bio još jedan Božji znak nad Bosnom. Za sve zasluge monsijor je najposlije postao kardinal: "Ovo nam je naša borba dala/ jedan narod, a dva kardinala." Sad i Muslimani kažu: "Naš kardinal!"

N APREDAK

Kad se najelitnije članstvo Prosvjete sa svojim predsjednikom preselilo u obližnje šume, a Preporodovi se intelektualci sakrili u mišje rupe, na prištu je ostalo kulturno društvo najmanjega naroda. S Bachom i Mozartom, s Andrićem i Krležom protiv civilizacije gusala koja je imala bučnu pratnju najvećih kalibara. Uza sve to najvažniji su hrvatski intelektualci pod kišom metaka i gelera bili fizički radnici: nosili su svojim kolegama u mišjim rupama i pakete hrane. Zahvaljujući agilnom predsjedniku Napretka i na sreću nikada se neće dogoditi uzvrat. Ne barem na takav način. Ono što se dogodilo su pokazivanja hrvatskih intelektualaca. Onih koji su nosili pakete od onih koji su ih primali. Ovi potonji imali su priliku barem dva puta pokazati da su intelektualci. Hoće li biti i treća prilika?

MONSINJOR

Čovjek koga su u ovom ratu zvali i Vinko i Puljić, i nadbiskup i monsijor. Ovo je posljednje čuvalo u sebi neku tajnu i zvučalo je najotmenije, pa je i bilo najčešće. Svakako, bilo kako da su ga zvali, ljudi su u to ugrađivali dio vlastite intime, simpatija, prisnosti s čovjekom koga su doživljavali kao svoga. A u ratu je tko god je bio u našoj

STOJ, TKO IDE? TEHNIČKI VOD!

Pjesnici i pisci od tankih niti osobne fantazije tkaju svoja djela. Ovdje na Daštanskom je obratno Djela tkaju fantaziju. Ono što je urađeno i što se radi izgleda toliko nevjerovatno da graniči s fantazijom. A o pjesnicima se ovdje ne radi. Ili?

Stoj! Tko ide? Kuljin ban. Koga vodiš? Vodim vojsku. Što hoćeš? Hoću da prođem. Što nam daješ mita? Posljednjeg vojnika. Ovo je stara dječija igra kojom su djeca spasila Kulina bana od zaborava. Na kraju igre, stražari su dizali ruke, vojska prolazila, a svi pjevali: Kulina bana vojska je, vojska je Kulina bana, nek ide! Već sam zaboravio, prije nekoliko godina sam zadnji puta igrao ili gledao ovu dječju igru, ali je se, eto, još dobro sjećam. Ništa ne treba zaboraviti, sve treba pamti.

Stoj! Tko ide? Tehnički vod. Tko ga vodi? Emil Knih! Što hoćeš? Hoću da prođem. Što nam daješ mita? Ne dam ništa. Onda straža podigne ruke. Tehnički vod prolazi, a svi pjevaju: Hrvatskog naroda vojska je, vojska je, pusti je nek ide!

I tako, još od studenog 1993., svakoga jutro vojska Tehničkog voda izlazi iz svojih postelja, iz svojih soba, iz svojih "vojarni", ulazi u svoje "radionice" i tu počinje fantazija. Nema alata. Posao ide. Nema materijala. Posao ide. Nema energije. Posao ide. Nema goriva, nema maziva. Posao ide. Ničeg nema, a posao ide. To Tehničkog voda vojska je!

STOLARIJA

Oni poznaju drvo i drvo poznaje njih. Svaki god i svaku vrž. Daska im se podaje kao mlada žena. Ruka im vješta i nježna. za takvom ljubavnicu plaću i nikada ih ne pomiluje. Sveti Josip njihov je zaštitnik. Obličje je produljena linija uma. Tu duh se pretvara u šcemlju, stalažu, krevet. Stalaže se sa zi-

dova široko osmjehuju. Iz kreveta snovi i odmorni spavači skaču. Oni su od drveta napravili sve. Kiosk. Benzin-sku crpku. Stražarnu. Stol. Sanduk. Ormar. Klupu. Da su im rekli, napravili bi tramvaj ili zrakoplov. I sve s jednim kućnim strojem za obradu drveta, par oblića, puno znanja i ljubavi. To su ti stolari. Stoj! Tko ide? Franjo Matičević

Majstor u plavom kombinezonu

- stolar. Koga vodiš? Vodim svoje djelatnike Tomu Marijančevića, Jakova Dužnovića, Tvrtka Zlovića. Što hoćeš? Hoću da prođem. Što nam daješ mita? Ni jednog ne dam djelatnika!

MEHANIČKA

Mehanička zna se. Ogromna hala s visokim stropom s koga vise lanci mehaničkih dizalica, preko koga gmiže mehanički granik, a sva osvjetljenja

TVRTKO, dijak bosanski

bezbrojnim prozorima sa grijanjem i erkondišn uređajima. A dolje na zemlji, majstori u plavim kombinezonima gamižu kao mravi. Tako otprilike izgledaju mehaničke radionice. Na Daštanskom je isto, samo malo drukčije. Ogromna hala-kapa nebeska. Gri-

janje-sunce žarko. Erkondišn-vjetar sa Zvijezde. Sve ostalo su ruke. Nešto alata i Mijo Andrić-Miško te Alojzija Malbašić-Dace. I nikada nije bilo do njih. Od studenoga 1993. do danas. Ništa nije stalo što je u djelokrugu Mehaničke.

AUTOMEHANIČKA

Bez alata nema zanata. To je nekad bilo. Ovdje je zanat sve. I radionica i alat. Idu autobusi. Voze kamioni. Mehanička kašika čisti snijeg. Zglobar traktor vuče drva. Put nije zatrpan. Nitko nije bez drva. Putnici putuju. Samo jedna radionica za osobna vozila.. Bivša garaža. Sve ostalo se radi vani. Bez pogovora i prigovora. Radno vrijeme prema potrebi. Tomo Klarić, Tomo Turić i drugi. Zamjena motora, remont, rastavljanje i sastavljanje.

Stoj! tko ide? Tehnički vod. Što radi? Razgrće snijeg. Vozi putnike. Prevozi terete. Otkiva i oštri alate. krpi i remonтира štetnjake. Zavaruje. Otkiva i nasađuje poljodjelske alate. Popravlja mlin za kavu. pravi dijelove na tokarskom stroju. Vrš vodoinstalaterske radove, autolimarske i autolakirerske. Pravi šarke, lopatice, mašice. I još puno toga.

Stoj! Tko ide? Ide dijak. Što hoćeš? Hoću da napišem zapis o Tehničkom vodu. Nalijevo krug i naprijed stupaj. To nije moguće!

Vaša pošta

VAREŠKA POKLADNA VEČER U STUTTGARTU

Sa zadovoljstvom vas obavještavam da je 17.02.1996. u Stuttgartu održana "Vareška pokladna večer". Mada daleko od naših ognjišta, poklade smo željeli obilježiti onako kako smo ih proslavljali u Varešu, Vijaci, Pržićima, Borovici, Očeviji i drugim selima našega dragog nam zavičaja. Ovu smo zabavu organizirali svjesni da se ne smiju zaboraviti svi oni običaji koji krase naš rodni kraj. Željeli smo također da se, nakon više od dvije godine progonstva i unatoč svim nevoljama, što više Varešana ponovno nađe zajedno. A bilo je doista fantastično. Iz svih se krajeva Njemačke ali i iz Austrije i Svicarske skupilo mnogo naših sugrađana, a emocija je bilo još i više. Igralo se, pijuckalo i pjevalo sve do zore. Moram vam reći da se svi mi ovdje jako obradujemo svakom broju vašega lista. Ja "Bobovac" kopiram u podosta. primjeraka u firmi u kojoj radim i onda ih zajedno sa mojom majkom Terezijom Kojić dijelim Varešanima po Berlinu.

Dragi prijatelji, šaljem vam puno pozdrava i želim još mnogo uspjeha u daljnjem radu, a ovih 50 DEM je moj mali prilog u znak podrške. Samo tako naprijed!

Lela-Cica Kos, Berlin

GOVORIMO HRVATSKI (1)

UVODNA RIJEČ

Cilj ove rubrike jest da što sažetije i preglednije pomogne u teškoćama i dvojba koje se javljaju u svakodnevnom izražavanju, ali i uputi one koji žele pisati i govoriti hrvatskim književnim jezikom. Pišući jezične savjete, neću se ograničiti samo na pravopisna pravila (osim na neke novosti) jer njih možete pronaći u Hrvatskom pravopisu dr. Stjepana Babića, dr. Božidara Finke i dr. Milana Mogušića iz 1994., naučiti ih ako imate volje i primjenjivati. Među savjetima bit će ponešto o značenjima riječi, upotrebi nekih riječi, tudim riječima u našem jeziku, promjenama u riječima, rečeničnim konstrukcijama te tvorbi riječi i nekim gramatičkim kategorijama. Očito je da će iz broja u broj moje glavne teme biti riječi o kojima dr. Stjepko Težak, sveučilišni profesor i poznati i priznati hrvatski lingvist, kaže i ovo: "Riječi su kao i ljudi: rađaju se, rastu, putuju, prelaze međe općina, pokrajina i država, prilagođavaju se, preoblikuju, mijenjaju narodnost i državljanstvo, razmnažaju se, stare i umiru, a za razliku od ljudi, slično bogovima mogu i uskrsnuti. Mrtve, pokopane duboko u zaboravljenim rječnicima, knjigama i spisima, mogu jednog dana oživjeti i ponovo izvršavati svoju komunikacijsku, poetsku ili bilo koju drugu funkciju. Ali riječi ne bi bile ovakve da nema čovjeka i, da bi bile pokretačke i stvaralačke, čovjek ih mora poznavati, ne u jednom trenutku, nego stalno i uvijek, mora njima znati vladati i, naravno, voljeti ih. Ostalo dolazi samo po sebi.

Trudit ću se da pravila, savjeti i objašnjenja budu što jasniji i interesantniji i nadam se da će ih čitatelji prihvatiti. Podnaslov ove rubrike mogao bi biti "Ispravljajući crvenom olovkom..." jer puno vremena provodim ispravljajući učeničke radove, a nekad i novinarske, te sam na taj način uvidjela gdje se najviše griješi i, jezične ću savjete pokušati poredati po učestalosti pogrešaka, a ne po nekom određenom sustavu.

PROBLEMI S GLASOVIMA Č I Ć

Ponekad me učenici upitaju je li u nekoj riječi tvrdo ili meko č. Tad se obično našalim govoreći im da postoji tvrdo i meko kuhano jaje, a da su glasovi č i ć dva različita glasa, a ne dvije varijante istog glasa kako oni misle. Isto vrijedi i za glasove dž i đ, samo što s tim glasovima nema puno riječi pa se rjeđe o njih spotičemo.

Poteškoće proizlaze iz činjenice da su se ti glasovi u nekim narodnim govorima sveli na jedan pa mnogi pod utjecajem zavičajnog govora imaju samo č ili samo ć ili nešto između č i ć. Nastavnici hrvatskog jezika u osnovnim školama trude se naučiti učenike da u književnom jeziku moraju ne samo pisati dva slova, nego i izgovarati dva različita glasa. Kad bi svladali poteškoće u izgovoru, u pisanju ih ne bi ni bilo. Ako netko razlikuje SPAVAČICU od SPAVAĆICE, onda će i napisati: Spavačica je obukla spavačicu. Upornom se vježbom taj problem može svladati jer, ako se uspješno svlada izgovor engleskih riječi sa th (thank, that. . .), onda se zacijelo može ovladati i izgovorom koji nam je bliži od engleskog.

Iako pravila nisu baš jednostavna i ne obuhvaćaju sve riječi sa č i ć, dž i đ, ne možemo govoriti o zamršenosti upotrebe tih glasova. Sva pravila možemo podijeliti u tri grupe:

1. Riječi u kojima postanak tih glasova nije vidljiv te ih treba naučiti:

- a) č - bačva, pčela, večer, točan, točka, čaša, ječam, račun, vrč.
- b) ć - ćelav, ćud, kuća, moć, kći, već, ćuk, pleća, ćup, ...
- c) dž - džep, džip, džez, patlidžan, pidžama, srdžba. . .
- d) đ - anđeo, đurđice, oruđe, smuđ, smeđ, don, dem. . .

2. U izvedenim riječima gdje je postanak vidljiv i gdje se vrše glasovne promjene:

- a) osnovno k, c smjenjuje se sa č: junak-junačina, jak-jači, vikati-vičem, znak-značiti; stric-stričev, srce-srčan, ptica-ptičar. . . .
- b) osnovno t smjenjuje se sa ć: smrt-smrću, ljut-ljući, pamtiti-pamćenje, kretati-krećem.
- c) osnovno č smjenjuje se sa dž: jednčiti-jednačba, svjedočiti-svjedodžba, naručiti-narudžba, učiti-udžbenik. . . .
- d) osnovno d smjenjuje se sa đ: glad-glađu, mlad-mlađi, glodati-glođem, obraditi-obrađen.

3. Riječi s određenim nastavcima:

- a)-ač: berač, ogrtač, kopač, orač. . . -ača: jabukovača, sjavijača, udavača. . .
- ičar: alkoholičar, elegičar. . . -čić: kamenčić, ključić, korjenčić. . .
- čica: grančica, stvarčica. . . -čina: kljunčina, lažovčina. . .
- če: kumče, pastirče, pašče. . . -ičan: energičan, harmoničan. . .
- b)-oća: čistoća, hladnoća, gluhoća. . -ić: gradić, komadić, sestrić. . .
- ći: doći, poći; ležeci, pišući. . . -aći: domaći, crtaći, sjedeći. . .
- c)-džija: galamdžija, šaljivdžija. . . (ovaj je nastavak došao iz orijentalnih jezika te ga imaju stilski obilježene riječi)

Naravno ovo nije sve o glasovima č i ć, dž i đ: Istaknula sam ono najbitnije i ono što se često upotrebljava. Ostalo se može pronaći u pravopisu i rječniku.

Problem s glasovima č i ć, dž i đ čest je, ali je i najmanji problem nečije (ne)pismenosti. Puno je teža i gora (ne)pismenost poluucenih i nedoučenih ljudi koji ne znaju ni govoriti, a kamoli pisati, koji zamuckuju kad govore i miješaju jezične sustave bez ikakva smisla.

Literatura:

1. Stjepko Težak, *Hrvatski naš svagda(š)nji*, Školske novine, Zagreb, 1991.
2. S. Babić, B. Finka, N. Moguš, *Hrvatski pravopis*, Školska knjiga, Zagreb, 1994.

J. Jurić, prof..

naša priča

LOŠ DAN

Čim izađe iz autobusa, Pjesnik osjeti bol u srcu. Nije to bila ona bol od koje srce puca i nastupa vječni mir. Nije bila ni od zapare u autobusu, niti od ljetne jare koja ga je dočekala po izlasku. Osjetio je onu bol koju ljudi osjete nakon dugog izbjivanja iz mjesta u komu su proveli djetinjstvo i mladost, kada se ponovno na tomu mjestu nađu i zateknu sve drukčije, kada se sučeli njihov iskrljivljeni san sa izmijenjenom stvarnošću. Tu je bol koja se ne gasi i od koje se svejčno pati Pjesnik osjetio.

Dugo je žmirkao i pokušavao da se snađe. Nije znao kojim bi putom. Niti jedan nije poznao. Nijednog poznatog lica. Od ovih što ga gledaju niti jedno nije obično. U očima im ili strah, ili mržnja, ili tupost, samo života nema.

Pjesnik se sporo kreće na svojim teškim nogama. Tijelo mu spade u onaj stas ljudi koji su se uporedo bavili športom, čime su jačali, i pićem i svim drugim, čime su sami sebe uništavali, pa su im dijelovi tijela prerano ostarjeli a dijelovi opet još mladi, te im je teško utvrditi godine. No jedno flannelsko ljetno odijelo bi mu sigurno bolje pristajalo od košulje u raspadanju, demodiranih farmerki i najjeftinijih tenisica. On sam i nije imao predodžbu kako izgleda. Sav grad bi trebao biti od zrcala - tako je tvrdio - da ljudi vide sebe kako izgledaju, a ne druge, pa bi tek tada svi bili lijepi.

Pjesnik više zapravo i ne piše pravu poeziju. Uklopio se u neukus i neznanje pa se tako pridružio masi izgubljenih talenata koje su upropastili mediokriteti u kulturi.

Ipak se odluči da krene naniže, lijevom stranom Stavnje. Pređe most i uputi se niz Franjiće. Na mjestu gdje je sada srednjoškolski centar nekada su bile kovačnice u nizu i slobodan prostor sa starim lipama pored rijeke, no toga se danas tek rijetki sjećaju.

Pjesnik je svojom neuobičajenom intuicijom osjetio loš dan i uzalud se pokušavao sjetiti kakvu je haljinu nosila Stela onoga ljeta kada je napustio grad i uputio se u svijet, u komu nije ni uspio niti propao. Ali mu je boja te haljine uporno uzimala. Nadao se da će sresti nekoga poznatog i da će mu se tim susretom vratiti neke uspomene, no ništa. Nikoga poznata. Keveševa birtija, Jarčevića i Gavranove kuće, sve do crkvenog dvorišta i Malićeve kuće-ništa. Ništa mu nije moglo vratiti boju mladosti.

Pred crkvom je zastao. S one strane gdje je nekada bio kip svetoga Mihovila,

TVRTKO, dijak bosanski

i gdje bi se Varešani pokloni i prekrstili mimohodu, kipa više nema. Pjesnik i nije Bog zna kakav vjernik. Bar ne što se spoljnih prikazivanja tiče. Unutar da. Uvijek je mislio da se njegova vjera samo njega i njegova Boga tiče, ali mu bi krivo što su makli taj kip i što se tu vjernici ne poklanjaju i ne krste, mada se on sam ne bi ni poklonio ni prekrizio. Takav je.

Na staroj pijaci nikako da se sjeti dućana, njihova redosljeda i vlasnika. Bi mu krivo što to nije zapisao. Više se nije sjećao ni dokle je bilo crkveno zemljište, koje je oduzeto poslije onoga rata. Tu je još uvijek zgrada Klosterskih časničkih sestara sv. Josipa, sada pretvorena u tko zna što, zapuštena, gluha i slijepa. Pjesnik se, ni sam ne znajući zašto, sjeti časne sestre Janje, voditeljice dječjeg vrtića, koji se tada zvao zabavište. Ali se samo sjećao njezine odore i očala, ničega drugog, pa i od toga odusta. Loš dan. Pođe niz staru pijacu. Pored bivšeg hotela "Zvijezda" sjeti se tko zna čijeg hana i Parićeve pekarnice. Sve je to trebalo zapisati. Još zadnji put dok je sjedio s prijateljima u Lovcu, ugodno alkoholisirani svega su se sjećali. Svakoga dućana na bivšoj pijaci i njegova vlasnika. Pjesnik

se ne sjećao ni svih prijatelja s kojima je tada sjedio. Neke od njih nikada više neće sresti, bar što se ovoga svijeta tiče. Ni za druge, koji su još živi, nije siguran.

Pred bivšom Poštom ugleda neobičan igrokaz. Neki mladić u šarenoj, prljavoj i sasvim neizglednoj odori nalijetao je na jednoga starog gospodina i tukao ga šakama i nogama. Stari gospodin je šutio, povijao se pod udarcima i na kraju pao, no vojnik ga je i dalje tukao, iskaljujući svoj bijes, kako udarcima, tako i uzvicima. Stari gospodin nije ni ječao ni zvao upomoć. Njegovo staračko tijelo je odnjegovano, odjeća čista i, iz tako oborenoga na tlo i zgrčenog od udaraca, iz njega zrači neka otmjenost, bogatstvo i premoć. Uzalud na njega juriša razjaren i ofucan mladić pun mržnje, siromaštva i pijanog bijesa. Stara slika dobra i zla. Bogatstva i siromaštva. Mržnje i ljubavi. Ružnoće i ljepote.

Civili su skamenjeni, kao i Pjesnik. Nazočni vojnici, njih sedam-osam, likuju. Jedan od civila, također stariji gospodin, upozorava policiju da će vojnik ubiti starog gospodina, no policajac mu hladno odgovara: "Što ste se prepali, neće ga ubiti, dobar je on vojnik samo je malo pijan".

Pjesnika uhvati onaj bijes koji hvata nemoćne i samo njima škodi. Učini mu se da ga nešto guši, da su se sva okolna brda na njega srušila. Poče nešto tražiti po džepovima. Pomisli da će izgubiti svijest i pasti na asfalt, no malo se pribra, počne duboko disati i sjeti se da traži cigarete kojih nema i da, ako i popije piće, nema čime platiti autobus za povratak. Više nije vidio ni vojnika ni civile, ni staroga gospodina, ni policiju; samo neke crne sjenke. Ne smijem pasti - mislio je. Moram izdržati. To je to. Treba ostati na nogama.

Loš dan da se sjeti boje Steline haljine onoga davnoga ljeta kada ga je u rodnom gradu isto ovako gušilo. Loš dan, ništa drugo. Svojom je teškim korakom Pjesnik krenuo k autobusnoj postaji.

Prolaznicima se činilo da će se ta čudna naprava, kose brade, neskladnog tijela i udova različite starosti, svakoga časa srušiti i da će se svi ti dijelovi raspasti i otkotrljati svaki svojim putom, ali je Pjesnik bio jači no što je izgledalo. I dalje se držao uspravno i koračao sve sigurnije, samo je dan bio loš.

HOMO HOMINI LUPUS - ČOVJEK JE ČOVJEKU VUK

Vrijeme ni ratno ni poratno. Vrijeme čudno. Vrijeme kada vam se može još dosta zla učiniti i da ostanete kriv i krivih leđa. Još su nam pred očima svježe slike sarajevskih općina iz kojih odlaze Srbi, noseći sa sobom sve što se može odnijeti i usput štošta zapale. Nama te slike nisu poznate samo s TV-ekrana, one su naša stvarnost. Takvi prizori nisu samo prošlost u općinama Sarajeva. Tko to sve opljačka? Valjda je to svima poznato Srbi. Tko pali kuće? Znamo i to - Srbi. Čiji kamioni voze opljačkano? Znamo - JNA ili VRS. Tko "bije" i prebije one druge i drugačije ljude iz drugih naroda? I to smo naučili - Srbi. Čija policija privodi na informativne razgovore, pa te onda usput malo ili malo više prebije? Znamo i to - srpska. Tko nam je sve to kazao? Radio, televizija i tisak. Ako u svom gradu prepoznate spomenute simbole, onda se nadamo da će grad uskoro postati slobodan kao i sarajevska predgrađa. Ali, ako su u vašem gradu prepoznatljivi svi ovi simboli a Srba nema, onda vam više ništa nije jasno.

Što bi trebalo činiti nakon spomenutih i sličnih događanja, možda možemo naučiti iz odluka jednoga od samita nesvrstanih.

Neki dan u svojoj svojoj muci i nedoumici, šumske zvijeri sazvaše svoj samit nesvrstanih na jednoj od novokomponiranih šumskih goleti općine. Sve šumske životinje izgledale su tužno i zabrinuto. Ovaj interventni skup sazvao je zec koji je obišao najviše terena i vidio što je čovjek štete učinio tom životinjskom svijetu posjekavši mu šumu. Kamo god se okreneš vidiš samo panjeve, okresane grane i šipražje, a jedinu šumsku pjesmu pjevala je motorka. Sve ptice kroz to vrijeme su plakale. šumu sijeku legalno i legitimno, ostaje prava. pustoš. Zato su

životinje zabrinute što će jesti i kako će se skrivati.

Tada su se čuli razni prijedlozi i razmišljanja. Zec je samo izvijestio ovaj samit i za sve okrivio čovjeka, zamolivši životinje da to shvate ozbiljno. "Ako nestane šume nestat će i nas" - zaključile su životinje. Lukava lisica predložila životinjama da svi naprave alternativu. Dobro bi bilo na ovome skupu donijeti zaključke što će tko raditi kako bi se preživjelo u slučaju da sva šuma bude posječena.

Za riječ se prvi javi medvjed, koga su jedva probudili iz zimskog sna, i reče im: "Ja sam godinama bio zaštićena životinja. Štitio me zakon one države. I u ovim državama koje nastaju tražit ću načina da budem zaštićen. Već imam rješenje: ako nestane šume ja ću obući uniformu ljudi koji imaju oružje. Prije sam bio zaštićen i onda kada ukradem nečiju košnicu pčela, tuđu kravu ili ovcu, ako stresem kruške i šljive i razvalim mravinjak. A sada ću opet u uniformi biti zaštićen i bez problema moći uzeti tuđu imovinu, zapaliti tuđu kuću, isprebijati čovjeka., devastirati tuđi zavičaj i nitko mi ništa neće, jer me štiti zakon. Naj-vanjsije ti je znati "pravo" izabrati."

Upitase jazavca koja je njegova alternativa. Jazo ovako razmišljaše: "Ako mi posijeku svu šumu kako su započeli, ja odoh u privatnike. Zauvijek se u kakvu svoju jazbinu i onda ili nešto kupim ili nešto prodam, nije važno, samo da se nešto zaradi. Malo podmitim vlast zbog poreza i lakše i legalnije radim."

Vuk je sve to ljutito promatrao i kada dođe red na njega reče: "Ako mi posijeku šumu, ja odoh u razbojнике. Ukradem ili otmem drugome ako mu se još što ima ukrasti, to podijelim s onim tko je zadu-

žen da me uhit i onda nikome ništa ne odgovaram a svega imam. Ako me počnu malo ozbiljnije progoniti zbog toga učlanim se u vladajuću političku stranku i nitko me neće dirnuti ma što učinim."

Vepar izvuče njušku iz zemlje i progovori ovako: "Ako nestane šume, ja nemam puno izlaza. Roviti još uvijek mogu, ali ne toliko da bih išao u rudnik. Ja ću opet čekati da netko drugi posadi krumpir ili neko drugo korijenje, pa ću to kradom povaditi i tako preživljavati. Tako sam navikao."

Kada je čula za ove mogućnosti nestanka šume, vjeverica zabrinuto izjavi: "Ako nestane šume ja ću u izbjeglice. Uzmem nešto lagano u usta ili vrećicu i skakućem po bijelome svijetu. Neću umrijeti od gladi. A uz to, možda se meni posreći da dođem s vrećicom u ruci u jedno mjesto kao izbjeglica, a odatle odem u drugi grad s kamionom punim imovine."

"Ako dođe do spomenute katastrofe, ja odoh raditi kao i svi poštteni radnici" - doda sova. "Ali, radit ću samo noćnu smjenu kako meni i priliči, a i zato što je noćna smjena najisplativija. Noću tovarim kamione koji odvoze namještaj i imovinu iz ovoga grada. Za nekoliko noći takvoga rada mogu se dobro obogatiti."

Jež izvuče njušku i bez puno zabrinutosti progovori: "Ako dođe do predviđene katastrofe, ja ću otići kod neke druge susjedne životinje i pribiti se u njezin stan ili kuću. Zatim ću, po starom pravilu nas ježeve, domaćina svakog dana pomalo bockati svojim bodljama dok ga ne istjeram iz njegova stana. A onda meni dugo i široko."

Mudra lija osta zadnja, pa im otkri svoju tajnu: "Ako mi posijeku svu šumu, ja odoh u predsjedništvo ili u stranački odbor jedne od vladajućih stranaka - izabrat ću onu koja je trenutno aktualnija. A onda ću svima gospodariti. Kada ja kažem da treba jedan dio etnički očistiti, mene će poslušati. Ako kažem da životinjski svijet treba preseliti s jednoga mjesta na drugog opet će mene poslušati. Tako ću ja svima vama gospodariti."

LOV

Od kada zna za sebe čovjek lovi životinje i sve to ide po nekom redu. Životinje se baš i ne bune, a niti čovjek. Tako čovjek lovi zabe, primjerice, mrežom, rukom ili na neki drugi način. Zaba mirno kreće a čovjek ju vreb. Kada pomisli da je zabi oslabila pozornost, on na nju baci mrežu ili kapu. Ako baš u tom momentu zaba skoči i čovjek ju promašiti nikomu ništa. Čovjek ponovno lovi a zaba ponovno bježi ili pak biva ulovljena, ali se odnosi među njima ne mijenjaju. Nema mržnje. Nema osvete. Niti čovjek mrzi zabu niti zaba čovjeka, jer se taj lov odvija po nekakvom redu i zakonu. Isto je i kada čovjek lovi vuka ili lisicu.

No, drugačije je kada čovjek lovi čovjeka. U tom slučaju, naime, lovac mora imati ius titulus, odnosno pravni osnov, a lovljeni mora imati neku krivnju. Lovac lovi zabe tek radi lova, niti on ima pravo, niti zaba krivnju, niti to koga zanima. Ali čovjek ne bi lovio drugog čovjeka da ga voli. On ga mrzi. Lovac mrzi lovljenog,

lovljeni mrzi lovca. Lovljeni se brani pa ponekad on i ulovi lovca. Ovaj je lov nešto drugo. Lovca mrze i djeca i braća i unuci i rođaci ulovljenog. Pa onda ovi njega love. Čekaju da mu popusti pozornost, da se fino raskomoti, uspava i uljuljka ponosen uspjehom i silom, a oni tada odnekle navale pa za vrat. Vatrom, nožem ili kundakom, svejedno.

Lovci na divljač su imali svoja društva i pravila. Placali su i članarinu. Divljač koju love morali su i prehranjivati zimi i nabavljati iz drugih krajeva, zatim je odgajati, pa tek onda puštati u šumu i tu loviti. Ukratko, tu su divljač čuvali i pazili kao svoju.

Kod ljudi je obratno. Lovljeni su hranili lovce. Stoga, lovcima preporučam da ubuduće ipak love zabe

T. G.

M. Topić

SJEĆANJE NA CIVILNE ŽRTVE RATA S PODRUČJA OPĆINE VAREŠ (1)

MARKO (Mato) PARIĆ

04.09.1932. - 02.11.1993.

Ubijen u Donjoj Borovici prilikom upada Armije BiH.

Tijelo još nije pronađeno.

Tuguju: sinovi Zoran i Željko, kćerke Vera, Vesna i Jasna, braća August i Pero, sestre Mara, Ruža, Ljubica, Dragica, Kata i Terezija.

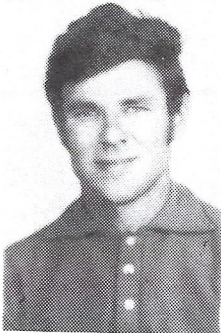
**IVO (Ilija) VUKANČIĆ
"KARDELJ"**

1915. - ??11.1993.

Ubijen u Donjoj Borovici prilikom upada Armije BiH.

Tijelo još nije pronađeno.

Tuguju: sinovi Mirko i Blaško, kćerke Dragica, Anđa i Mara.

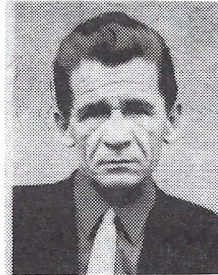
ALOJZIJE (Stjepan) ČOVIĆ

04.01.1938. - 04.11.1993.

Ubijen u Vareš Majdanu od strane pripadnika Armije BiH.

Sahranjen u Vareš Majdanu.

Tuguju: braća Ivo, Šimo, Tomo i Mijo i sestra Jozefina.

JERKO (Anto) TERZIĆ

20.01.1925. - 11.11.1993.

Ubijen u Vareš Majdanu od strane pripadnika Armije BiH.

Sahranjen u Varešu.

Tuguju: supruga Jela, sin Zdravko, kćerka Ljerka, braća Ivica i Ilija..

SLUČAJ STIJEPO FRANJKIĆ

POČINITELJI OSUĐENI

U noći između 3. i 4. srpnja 1995. u selu Donja Vijaka zlostavljan je, a zatim i usmrćen, Stijepo (Marka) Franjkić, rođen 1911. godine. Bio je jedan od četiri Hrvata koji su ostali u selu nakon pada Vareša.

Ovaj slučaj umorstva u ratnoj zavjetrini jedan je od rijetkih rasvijetljenih. Počinitelji su naime braća Idrizović iz sela Kamensko, općina Olovo. Povod operiranja u Donjoj Vijaci svakako se ogleda u pljački hrvatske imovine, neovisno o tome jesu li kuće napuštene ili nisu. Uvid u dosjee braće Idrizović stvorio je jasnu predodžbu o kakvim se osobama radi. Stariji Akif (1952.) nešto je skromnije prošlosti kada se govori o ranije počinjenim kriminalnim radnjama budući da je bio osuđen tek jedanput, dok je Sead (1963.), nakon deset ranijih presuda i duljega zatvorskog staža, očito ostao nepopravljiv. Spomenute noći nemoćni je starac najprije pretučen, zadavljen, a potom zapaljen - priznali su to oba počinitelja, ondašnji pripadnici Armije BiH. Prema liječničkom nalazu radi se o mentalno ispravnim (?) osobama i njihova uračunljivost u momentu vršenja krivičnog djela ničim se ne dovodi u pitanje.

Cjelokupan je proces održan na Višem vojnom sudu u Zenici i okončan 7. ožujka 1996. Akif je osuđen na tri godine zatvora zbog razbojništva učinjenog pomaganjem, a presuda Seadu glasila je sedamnaest i pol godina, koje je skupio temeljem počinjenih krađa, izazivanja opće opasnosti i teškog razbojništva. Zapravo će provesti u zatvoru ukupno petnaest budući da je to po trenutačnom zakonu najdulja predviđena kazna.

IN MEMORIAM

Dana 3. svibnja 1996. godine navršava se deset mjeseci otkako je u svojoj kući mučki ubijen

STIJEPO FRANJKIĆ

Tugujući: djeca, sestra, unučad, prauučad snahe, zetovi, te mnogobrojna rodbina i prijatelji.

KRIŽALJKA

Autor: Č. JELIĆ

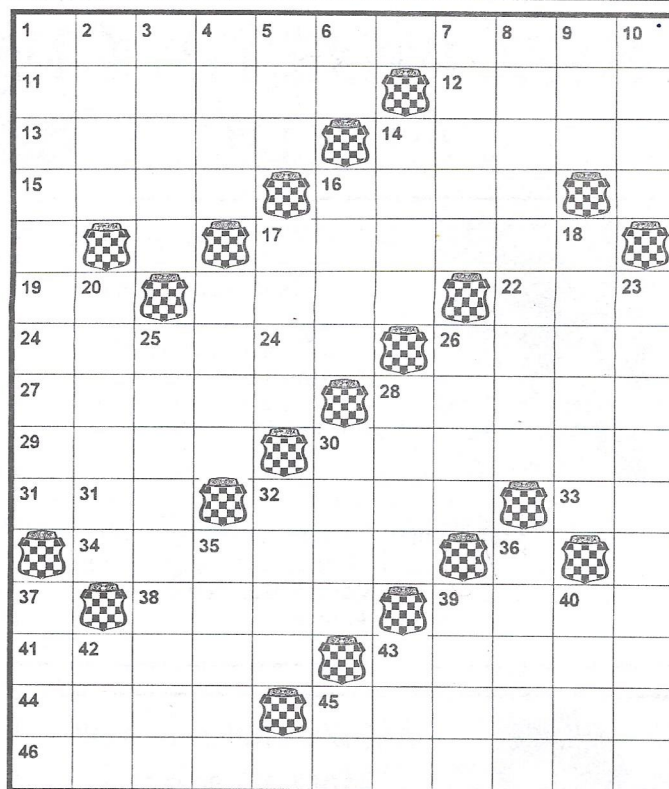
VODORAVNO

1. Kemijsko rastavljanje tvari propuštanjem električne energije kroz njih
11. Novinsko-izdavačka kuća koja tiska "Bobovac"
12. Mužar, stupa
13. Prastanovnici Balkana
14. Gradska četvrt
15. Čajno pecivo
16. Kisik, neon ili vodik
17. Pučko muško ime (Feliks)
19. Auto-oznaka za Finsku
21. Popularni hrvatski pjevač, Dalibor
22. I jedan i drugi
24. Iskušanje
26. Mjениčno jamstvo
27. Pijetlovi, kokoti (turb.)
28. Vrsta konjskog hoda (množ.)
29. Ime tenisača Hiršzona
30. Nadgrobni spomenik bosanskih krstjana
31. Hrvatski borac u full-contactu, Zvonimir
32. Ime skijaša Girardellija
33. Četvrto i dvadesetčetvrto slovo abecede
34. Planovi, skice

38. Rovati
39. Njemački romanopisac, Thomas
41. Ime argentinske političarke Peron
43. Tip laganog motocikla
44. Posuda za čuvanje pepela, žara
45. Sjedište tvrtke pod 11. vodoravno
46. Stručnjak u statistici

OKOMITO

1. Djelotvornost, učinkovitost
2. Pušački pribor (množ.)
3. Znanost o moralu
4. Tečaj
5. Drugi korijen iz devet
6. Kemijski znak za radij
7. Maleni lav
8. Naš književnik, Željko (Vareš, 1954.), čiju najnoviju knjigu ovih dana izdaje tvrtka pod 11. vodoravno
9. Upitna riječica
10. Ime književnika Kovačića
14. Vrsta riječne ribe
16. Šiba, štap
17. Trnci, žmarci

18. Okidač
20. Keops ili Tutankamon
21. Temelj, podnožje
23. Ime košarkaškog trenera Petrovića
25. Poštanska pristojba
26. Ime glumca Baldwina
28. Grad u Italiji (anagram: RITA)
30. Dijelovi dana
32. Mediteranska biljka, mirta

35. Navod
36. Bivši slovenski košarkaš, Jože
37. Starogrčki bog groma i munje
39. Ime pjevačice Kovačić
40. Nadimak slovenske pjevačice Falk
42. Botanički ili zoološki
43. Kraći naziv za Metropolitan - operu
45. Gibonijevi inicijali

STIHOVNI ANAGRAMI

Četvrta JE ZIMA ratna
odnedavna eto prošla
svi su puške ODBACILI,
pa vremena druga došla.

Broj vojnika smanjuje se,
mnogi traže upošljenja,
teškoćama nikad kraja,
al' se ipak nešto mijenja.

Mi hoćemo samo svoje,
da patnjama dođe kraj,
nema kampa koji može
zamijeniti' nam zavičaj.

U TAKVOM smo sad ozračju,
kratko DOPRE čežnja OVA,
a teško se i već dugo
živi ispod tuđeg krova.

Autor: M. Marijanović

RJEŠENJA IZ OVOG
BROJA
KRIŽALJKA, vodoravno:
elektroliza, Futura, avan, iliri,
kvart, keks, plin, e, a, a, Srećko,
SF, Brun, oba, napast, aval,
orozi, alire, Saša, stječak, Tot,
Marc, čs, nacrli, p, a, z, riti, Mann,
Evita, moped, urna, Zenica, sta-
tističar.
STIHOVNI ANAGRAMI:
demobilizacija, povratak u do-
move.

BOBOVAC

LIST VAREŠKIH HRVATA

"BOBOVAC" Informativno glasilo Hrvata Vareša
Osnivač i izdavač: Općinsko vijeće općine Vareš i HKD Napredak - podružnica Vareš;
Adresa uredništva: 71335 Pržići-Vareš, telefon: 099/476-304, tel./fax: 087/811-557
Kunski račun: 13030-637-1002650, devizni račun: 13030-637-2002650. Računi u ZAP-u
Kiseljak; Devizni račun za uplate iz inozemstva: 7000-280-48-06-04100-7. Računi kod
Srednjobosanske banke dd Kiseljak, poziv na broj Općinskog vijeća Vareš: 7100-0029.
Glavni urednik: Čedomir Jelić; Odgovorni urednik: Boško Andrić; Likovna obrada: Borka
Dodik i Dubravko Tokmačić; Lektor: fra Mato Topić; Urednik fotografije: Ivan Grgić;
Uredništvo: Vladimir Alaupović, Tvrtko Gavran, Željko Lekić, Mladenko Marijanović,
Zvonimir Stjepanović, Stjepan Šurkić, Mato Topić i Marijan Vidović.
Tisak: NIGP "FUTURA" Zenica